МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТУ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ ІМЕНІ СТЕПАНА ҐЖИЦЬКОГО

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь **«Магістр»**

на тему: **«ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ГРОШОВИХ КОШТІВ У ТОВАРИСТВІ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «****» СУМСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ»**

Виконав: **студент 2 курсу, групи Оп - 61**
Спеціальності: **071 «Облік і оподаткування»**

Худзік О.Ю.
(Прізвище та ініціали)

Керівник: к.е.н., доц. Малецька О.І.
(Прізвище та ініціали)

Рецензент:_____
(Прізвище та ініціали)

ЛЬВІВ 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТУ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ ІМЕНІ СТЕПАНА ҐЖИЦЬКОГО

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

Освітній ступінь **«Магістр»**
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
(шифр і назва напряму підготовки, спеціальності)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Зав. кафедри_____
(підпис)
«18» березня 2025 року

З А В Д А Н Н Я
на кваліфікаційну роботу студенту

Худзіка Олега Юрійовича
(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ГРОШОВИХ КОШТІВ У ТОВАРИСТВІ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «**» СУМСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Керівник роботи МАЛЕЦЬКА ОЛЬГА ІВАНІВНА, к.е.н., доц
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)
Затверджена наказом ЛНУВМБ від «14» березня 2025 року № 194-4

2.Термін здачі студентом закінченої кваліфікаційної роботи до «5» грудня 2025 року

3.Вихідні дані для кваліфікаційної роботи: нормативно-правові та літературні джерела за темою роботи, дані аналітичного та синтетичного обліку, річна фінансова та статистична звітність досліджуваного підприємства, Інтернет-джерела, методичні рекомендації

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити)
ВСТУП; 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ;1.1. Економічна сутність грошових коштів та грошових потоків підприємства;1.2. Нормативно-правове та методологічне забезпечення обліку грошових коштів; **1.3. Методологія і методика дослідження**; 2. ОЦІНКА

СИСТЕМИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ;2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства 2.2. Організація обліку грошових коштів на підприємстві;2.3. Оцінка системи внутрішнього контролю грошових коштів;3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ; 3.1. Вдосконалення методики обліку грошових коштів: запровадження автоматизованих інструментів cash-flow; 3.2. Удосконалення внутрішнього контролю та аудиторських процедур щодо операцій з грошовими коштами;3.3. Використання сучасних цифрових технологій для контроля грошових потоків ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ; СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік графічного матеріалу: таблиці, схеми, рисунки

6. Дата видачі завдання **«**18» березня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів (роботи
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки для дипломної роботи).	18.03.25р-23.05.25р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	26.05.25р.-21.07.25р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Написання економічної частини роботи; висновків і пропозицій; кінцеве редагування пояснювальної записки; оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	22.07.25р.-7.11.25р.
4.	Кінцеве оформлення дипломної роботи (здача пояснювальної записки керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	10.11.25р.-5.12.25р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень у графічній частині).	8.12.2025р.

Студент _____ **Худзік О.Ю.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи) _____ **Малецька О.І.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Анотація

У магістерській кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні, нормативні та практичні засади обліку й внутрішнього контролю грошових коштів на підприємстві. Визначено економічну сутність грошових коштів і грошових потоків та охарактеризовано їх значення для забезпечення фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах. Проаналізовано чинне законодавство України та міжнародні стандарти, що регламентують порядок обліку та розкриття інформації про рух грошових коштів. Проведено комплексне дослідження організації обліку грошових операцій у ТОВ «****» з оцінюванням документування, синтетичного та аналітичного обліку. Надано характеристику діючої системи внутрішнього контролю та визначено її сильні й слабкі сторони. Виконано аналіз руху грошових коштів підприємства та виявлено чинники, що впливають на його ліквідність і платоспроможність. На основі отриманих результатів запропоновано напрями вдосконалення облікових процедур і контрольних механізмів із використанням сучасних цифрових інструментів.

Ключові слова: грошові кошти; грошові потоки; бухгалтерський облік; внутрішній контроль; ліквідність; платоспроможність; облікова політика; фінансові ресурси.

Abstract

The master’s thesis examines the theoretical, regulatory, and practical foundations of accounting and internal control of cash at the enterprise level. The economic essence of cash and cash flows is defined, and their importance for ensuring the financial stability of a business in modern conditions is outlined. The study analyzes current Ukrainian legislation and international standards governing the accounting and disclosure of cash flow information. A comprehensive assessment of the organization of cash accounting at LLC “Hanze Agri Ukraine” has been conducted, including documentation procedures and synthetic and analytical accounting. The existing internal control system is evaluated, and its strengths and weaknesses are identified. An analysis of the company’s cash flows is performed, revealing key factors influencing liquidity and solvency. Based on the obtained findings, recommendations for improving accounting procedures and control mechanisms using modern digital tools are proposed.

Keywords: cash; cash flows; accounting; internal control; liquidity; solvency; accounting policy; financial resources.

УДК 657.1:657.3(477.59)

*Облік і контроль грошових коштів у товаристві з обмеженою відповідальністю «****» Сумського району Сумської області*

Худзік О.Ю. - Кваліфікаційна робота здобувача. Кафедра обліку і оподаткування - ЛНУЛНУВМБ імені С з Ґжицького, 2025 рік

90 с. текстової частини, 16 таблиць, 18 рисунків, 42 джерел, 1 додаток

Перший розділ кваліфікаційної роботи присвячено розкриттю економічної сутності грошових коштів та грошових потоків підприємства, визначенню їх ролі у забезпеченні фінансової стійкості та платоспроможності суб'єкта господарювання. Наведено огляд сучасних наукових підходів до трактування грошових коштів, проаналізовано нормативно-правове забезпечення їх обліку а також висвітлено методи дослідження, що використовуються для оцінювання руху грошових коштів та організації внутрішнього контролю.

У другому розділі подано організаційно-економічну підприємства, розглянуто основні види його діяльності, структуру управління та особливості фінансового забезпечення. Проведено аналіз ключових економічних показників підприємства та охарактеризовано стан обліку грошових коштів у касі та на поточних банківських рахунках. Розглянуто первинний, аналітичний, синтетичний та зведений облік грошових коштів

У третьому розділі розглянуто проблематику обліку і внутрішнього контролю грошових коштів на підприємстві, оцінено дієвість існуючих контрольних процедур, виявлено ризики та недоліки системи контролю. Запропоновано напрями удосконалення обліку і контролю грошових коштів шляхом впровадження сучасних цифрових рішень, оптимізації документообігу, автоматизації контролю операцій та розроблення внутрішнього регламенту управління грошовими потоками.

Результати дослідження можуть бути використані як практичні рекомендації щодо вдосконалення організації обліку та внутрішнього контролю грошових коштів на підприємстві.

ЗМІСТ

ВСТУП……. 6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ…… 8
1.1. Економічна сутність грошових коштів та грошових потоків підприємства…… 8
1.2. Нормативно-правове та методологічне забезпечення обліку грошових коштів…….. 14
1.3. Методологія і методика дослідження…… 20
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СИСТЕМИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ…….. 24
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства…… 37
2.2. Організація обліку грошових коштів на підприємстві…….. 55
2.3. Оцінка системи внутрішнього контролю грошових коштів…….
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ…….. 58
3.1. Вдосконалення методики обліку грошових коштів: запровадження автоматизованих інструментів cash-flow…… 58
3.2. Удосконалення внутрішнього контролю та аудиторських процедур щодо операцій з грошовими коштами…….. 64
3.3. Використання сучасних цифрових технологій для контролю грошових потоків……. 69
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ…….. 78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…… 82
ДОДАТКИ……. 87

ВСТУП

Актуальність теми. Ефективне управління грошовими коштами є ключовою передумовою забезпечення фінансової стійкості та безперервності діяльності підприємства. В умовах зростання нестабільності економічного середовища, коливань на валютному ринку та підвищених ризиків не платежів особливого значення набувають достовірність обліку грошових операцій та дієвість системи внутрішнього контролю. Для підприємств аграрного сектору, таких як ТОВ «****», своєчасність руху грошових коштів визначає можливість фінансування сезонних закупівель, виконання договірних зобов'язань та підтримання оборотного капіталу. Це зумовлює потребу вдосконалення методики обліку і контролю грошових коштів відповідно до вимог НП(С)БО, нормативних актів НБУ, а також міжнародних стандартів, зокрема IAS 7. Тема є своєчасною, науково та практично значущою для розвитку системи бухгалтерського обліку і фінансового забезпечення підприємств аграрного ринку.

Метою магістерської роботи є розроблення теоретичних, методичних і практичних підходів до удосконалення обліку та внутрішнього контролю грошових коштів підприємства на прикладі ТОВ «****».

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

1. Розкрити економічну сутність грошових коштів і грошових потоків підприємства.
2. Проаналізувати нормативно-правове забезпечення обліку та контролю грошових коштів в Україні та міжнародній практиці.
3. Дослідити існуючу систему обліку готівкових та безготівкових коштів ТОВ «****».
4. Оцінити дієвість внутрішнього контролю операцій з грошовими коштами на підприємстві.
5. Виявити проблеми та ризики у процесі обліку і контролю грошових операцій.

6. Запропонувати напрями підвищення ефективності обліку, документообігу та контролю грошових коштів, включаючи цифровізацію процесів.

Об’єктом дослідження є система обліку та контролю грошових коштів у діяльності підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти організації обліку й внутрішнього контролю операцій з грошовими коштами ТОВ «****».

У кваліфікаційній роботі було використано такі загальнонаукові **методи дослідження**: спостереження, групування та порівняння власного капіталу за досліджуваний період; логічний аналіз, побудова графіків та метод виявлення причинно-наслідкових зв'язків. Особливими методами наукового дослідження були елементи методу бухгалтерського обліку. Вибір зазначених методів зумовлений необхідністю забезпечення комплексного аналізу облікових процесів та формування практичних рекомендацій щодо їх удосконалення.

Наукова новизна роботи полягає у такому:

– вперше для діяльності підприємств аграрного дистриб’юторського сегмента обґрунтовано підходи до вдосконалення обліку грошових операцій з урахуванням сезонності грошових потоків;

– удосконалено методику внутрішнього контролю грошових коштів шляхом розроблення системи контрольних процедур для касових та банківських операцій;

– подальшого розвитку набули рекомендації щодо цифровізації обліку та контролю грошових коштів із використанням BI-аналітики, автоматизованого документообігу та інтеграції бухгалтерських систем з API-банків.

Практичне значення результатів полягає в тому, що вони дозволяють підприємству використовувати пропозиції висвітлені в кваліфікаційній роботі, що стосуються управління грошовими коштами

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ

1.1. Економічна сутність грошових коштів і грошових потоків підприємства

Грошові кошти є одним із ключових об’єктів бухгалтерського обліку, оскільки забезпечують безперервність операційної діяльності та визначають рівень ліквідності та платоспроможності підприємства. У фінансовій теорії грошові кошти трактуються як найбільш ліквідна частина активів, здатна бути негайно використаною для виконання зобов’язань чи фінансування господарських процесів. Їх економічна природа полягає у виконанні функцій засобу обігу, засобу платежу та збереження вартості [32]

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV визначає грошові кошти як частину активів, яка перебуває у розпорядженні підприємства і включає кошти в касі та на рахунках у банках [6]. Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», грошові кошти відображаються у складі оборотних активів як ресурси, що контролюються підприємством у результаті минулих подій і здатні приносити економічні вигоди в майбутньому [13].

У міжнародній практиці грошові кошти та їх еквіваленти визначаються відповідно до Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку IAS 7 «Statement of Cash Flows». У редакції IFRS Foundation грошові кошти охоплюють готівку й безготівкові залишки на рахунках, а грошові еквіваленти - короткострокові високоліквідні інвестиції, які легко конвертуються у грошові кошти і мають незначний ризик зміни вартості [30]

У структурі фінансових ресурсів підприємства грошові кошти є критично важливими з огляду на їхню здатність забезпечувати гнучкість управлінських рішень, швидку реакцію на ринкові зміни та покриття невідкладних витрат. За визначенням Бланка І.А., «грошові кошти є найбільш мобільною частиною

фінансових ресурсів, що використовується для регулювання фінансових потоків і підвищення фінансової стійкості підприємства» [1].

Окрему наукову увагу приділяють грошовим потокам, які характеризують надходження та вибуття грошових коштів у процесі діяльності підприємства. У дослідженнях Терещенка О.О. зазначається, що «грошові потоки відображають динаміку економічної вигоди, яка надходить на підприємство або вибуває з нього, і є ключовим показником ефективності фінансового управління» [16].

У міжнародній науковій літературі [30] підкреслюється, що управління грошовими потоками (cash-flow management) є стратегічним інструментом забезпечення фінансової стійкості в умовах економічної нестабільності, інфляційних ризиків та цифрової трансформації платіжних операцій. Зростання застосування безготівкових форм розрахунків, ERP-систем і банківських API обумовлює потребу у нових концепціях контролю та прогнозування грошового руху.

Український контекст також має специфіку, пов’язану з воєнними ризиками, коливаннями валютного ринку та нестабільністю платіжної дисципліни контрагентів. Як зазначає Гуцаленко Л.В., ефективність управління грошовими коштами визначає можливість підприємства забезпечувати безперервний операційний цикл, уникати касових розривів та оптимізувати використання оборотного капіталу [4].

Для підприємств аграрного дистриб’юторського сектору, таких як ТОВ «****», характерна сезонність грошових потоків, залежність від агротехнічних циклів, значні обсяги передоплат та відстрочених платежів. Це посилює вимоги до контролю грошових коштів та прогнозування ліквідності.

Грошові потоки є ключовою характеристикою фінансової діяльності підприємства, оскільки вони відображають реальний рух економічних вигод і забезпечують можливість оцінки його здатності генерувати грошові ресурси. За визначенням IAS 7 «Statement of Cash Flows», грошові потоки (cash flows) - це

надходження та вибуття грошових коштів і їх еквівалентів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. Саме ця класифікація є загальновизнаною у міжнародній практиці.

В українському регулюванні класифікація грошових потоків також базується на міжнародних стандартах, зокрема на вимогах НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», який визначає структуру фінансової звітності та передбачає розкриття інформації щодо руху грошових коштів за видами діяльності підприємства [13]. Окремим джерелом регулювання грошових потоків є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV, який передбачає необхідність формування фінансової інформації про рух грошових коштів для забезпечення потреб користувачів [6].

У науковій літературі грошові потоки розглядаються як сукупність грошових надходжень і витрат, що виникають у процесі реалізації господарської діяльності підприємства. На думку Терещенка О.О., грошові потоки становлять «динаміку економічної вигоди, яка забезпечує операційну, інвестиційну та фінансову активність підприємства» [16]. Бланк І.А. підкреслює, що грошові потоки слід аналізувати не лише за їх величиною, а й за ритмічністю, рівномірністю та здатністю покривати короткострокові зобов’язання [1].

Загальноприйняту класифікацію грошових потоків за видами діяльності відображено в таблиці 1.1

Таблиця 1.1.

Класифікація грошових потоків підприємства за видами діяльності

Вид грошових потоків	Зміст та приклади операцій	Наукове/нормативне підтвердження
1. Грошові потоки від операційної діяльності	Надходження від реалізації продукції та послуг Оплата від покупців Виплати постачальникам Виплата заробітної плати Податкові платежі	Chen Y., Huang W., Lin C. (2022). Corporate Cash Flow Management in Emerging Markets. Journal of International Financial Management & Accounting [29]
2. Грошові потоки	Придбання та продаж	IFRS Foundation. IAS 7

Вид грошових потоків	Зміст та приклади операцій	Наукове/нормативне підтвердження
від інвестиційної діяльності	основних засобів Купівля / продаж фінансових інвестицій Інвестиції у нематеріальні активи	Statement of Cash Flows, 2023[31]
3. Грошові потоки від фінансової діяльності	Отримання кредитів Виплата відсотків і основної суми боргу Залучення інвесторів Виплата дивідендів	López J., Santos M. (2021). Cash Flow Volatility and Corporate Stability. European Financial Review [35]

Альтернативну класифікацію грошових потоків У науковій літературі запропоновано кілька підходів до класифікації грошових потоків, що використовуються в управлінні грошовими ресурсами підприємства:

Таблиця 1.2

Класифікація грошових потоків підприємства

Критерій класифікації	Види грошових потоків	Зміст
За видами діяльності	Операційні Інвестиційні Фінансові	Відображають рух коштів, пов’язаний з основною, інвестиційною та фінансовою діяльністю підприємства згідно IAS 7.
За напрямом руху	Вхідні (позитивні) Вихідні (негативні)	Характеризують надходження та вибуття коштів у результаті господарських операцій.
За регулярністю	Регулярні Нерегулярні (сезонні)	Потоки, що виникають на постійній основі, або залежать від сезонності (особливо для агросектору).
За часом здійснення	Теперішні Майбутні Дисконтовані	Відображають часову вартість грошей та впливають на планування cash-flow (DCF-підхід).
За достатністю надходжень	Надлишкові Дефіцитні Збалансовані	Показують співвідношення між потребою у коштах і обсягом наявних грошових ресурсів.

Грошові потоки є ключовим елементом фінансового механізму підприємства, оскільки відображають реальний рух коштів та формують основу для оцінки його платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості. Їх класифікація за видами діяльності, напрямами руху та часовими характеристиками дозволяє формувати системне уявлення про фінансові процеси підприємства та забезпечувати ефективний контроль. Проте сучасні умови господарювання - цифровізація, електронні платежі, нестабільність ринків - висувають нові вимоги до дослідження грошових потоків, що обґрунтовує актуальність подальшого розвитку методів їх аналізу та контролю.

Грошові кошти є центральним елементом фінансової стійкості підприємства, оскільки забезпечують його здатність вчасно виконувати зобов’язання, фінансувати операційний цикл та уникати касових розривів. У фінансовій теорії грошові кошти розглядаються як базовий компонент ліквідності, що визначає рівень фінансової гнучкості та стійкості підприємства [21]

Для підприємств дистриб’юторського та аграрного сектору, до яких належить ТОВ «****», роль грошових коштів є особливо важливою через специфіку їх діяльності, а саме:

1. Сезонність попиту та пропозиції. Агросектор характеризується нерівномірністю грошових надходжень протягом року, що пов’язано з агротехнічними циклами, закупівлями насіння, засобів захисту рослин, добрив та реалізацією продукції. Це створює підвищену потребу у достатніх грошових резервах для фінансування пікових періодів витрат.

2. Значний обсяг дебіторської заборгованості. Поширена практика відстрочених платежів у агросекторі призводить до накопичення дебіторської заборгованості, яка зменшує обсяг вільних грошових коштів. Для ТОВ «****» це означає необхідність ефективного контролю за платіжною дисципліною контрагентів та управління дебіторським портфелем.

3. Високі потреби в оборотному капіталі. Закупівлі товарних запасів здійснюються у значних обсягах і часто в авансовій формі. Грошові кошти забезпечують можливість оперативного фінансування поставок, що є критичним для забезпечення конкурентоспроможності на ринку дистрибуції аграрної продукції.

4. Забезпечення платоспроможності та ліквідності. Показники поточної та абсолютної ліквідності прямо залежать від обсягів грошових коштів. Достатність грошових ресурсів гарантує підприємству здатність обслуговувати короткострокові зобов'язання - податкові платежі, розрахунки з постачальниками, виплати персоналу.

5. Підтримка фінансової гнучкості. Грошові кошти дають змогу підприємству швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, здійснювати оперативні закупівлі, залучати нові канали постачання, фінансувати маркетингові програми та інвестиції в розвиток.

6. Зниження ризиків та підвищення фінансової безпеки. Достатні резерви грошових коштів слугують страховою подушкою, яка зменшує ризики неплатежів, коливань валютного курсу та форс-мажорних обставин, що особливо актуально в умовах воєнного стану.

Грошові кошти відіграють ключову роль у фінансовій стійкості ТОВ «****», вони забезпечують виконання зобов'язань; фінансування операційного циклу; підтримання ліквідності; управління ризиками; гнучкість у прийнятті фінансово-економічних рішень; стійкість до сезонних та ринкових коливань. Для підприємства ТОВ «****» грошові кошти мають стратегічне значення. Компанія здійснює частину розрахунків як в національній так і у іноземній валюті. Грошові кошти в національній та іноземній валюті створюють буфер для згладжування курсових ризиків.

1.2. Нормативно-правове та методологічне забезпечення обліку і контролю грошових коштів

Організація обліку грошових коштів в Україні базується на комплексній системі нормативно-правових актів, які забезпечують єдині підходи до визнання, оцінки та відображення коштів у фінансовій звітності, а також визначають порядок здійснення готівкових і безготівкових операцій. Основою такого регулювання виступає Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV, що визначає загальні принципи ведення обліку, вимоги до достовірності інформації та встановлює обов'язок підприємств забезпечувати контроль за всіма операціями, які впливають на стан грошових ресурсів [13]).

Другим важливим елементом національної системи регулювання є Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Документ визначає структуру фінансової звітності підприємства, регламентує подання інформації про грошові кошти у балансі та встановлює вимоги до розкриття їх еквівалентів [12]. Саме цей стандарт забезпечує методологічну базу для правомірного відображення грошових ресурсів у звітності суб'єктів господарювання.

Регулювання готівкових та безготівкових операцій здійснюється Національним банком України, який встановлює правила організації розрахунків та порядок роботи з готівкою. Основним актом у цій сфері є Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні №148. Воно визначає вимоги до оформлення касових документів, встановлення ліміту каси, порядку зберігання готівки, проведення інвентаризації каси та відповідальності за порушення касової дисципліни [15]. Безготівкові розрахунки регулюються Інструкцією НБУ про безготівкові розрахунки, яка визначає форми платіжних документів, правила проведення банківських операцій, порядок обслуговування рахунків клієнтів та використання електронних платіжних систем [7]

Методологія обліку грошових коштів в Україні значною мірою узгоджена з міжнародними підходами, що дозволяє забезпечити порівнянність фінансової інформації. Ключовим документом у цій сфері є Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку IAS 7 “Statement of Cash Flows”, який регламентує класифікацію грошових потоків за видами діяльності – операційною, інвестиційною та фінансовою – та встановлює принципи формування звіту про рух грошових коштів [30] Цей стандарт не лише забезпечує методологічну уніфікацію, але й активно використовується підприємствами, що ведуть облік за МСФЗ.

Важливим елементом методологічної основи є й сучасні підходи до внутрішнього контролю, зокрема концепція COSO Internal Control Framework, яка визначає принципи побудови ефективної системи контролю за грошовими операціями, оцінки ризиків, моніторингу розрахунків і запобігання порушенням та шахрайству [41]

Методичне забезпечення обліку грошових коштів доповнюється документами Міністерства фінансів України, зокрема Методичними рекомендаціями з інвентаризації активів і зобов’язань, які встановлюють порядок перевірки фактичної наявності готівки в касі підприємства та забезпечують достовірність відображення грошових коштів у звітності [11].

Більш детально нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку та контролю грошових коштів та їх еквівалентів представлено у таблиці 1.3

Таблиця 1.3

Нормативно-правові документи, що регулюють облік грошових коштів

№ пор.	Документ	Зміст документа (коротко)	Сфера використання
1	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV (1999)[6]	Визначає правові засади регулювання бухгалтерського обліку; встановлює загальні принципи ведення обліку та подання фінансової звітності; містить вимоги	Всі підприємства України незалежно від форми власності.

№ пор.	Документ	Зміст документа (коротко)	Сфера використання
		щодо достовірності інформації про активи, у т.ч. грошові кошти.	
2	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (2013)[13]	Визначає структуру фінансової звітності; регулює порядок подання інформації про грошові кошти та їх еквіваленти у Балансі; встановлює вимоги до розкриття показників.	Формування фінансової звітності суб'єктів, що застосовують НП(С)БО.
3	П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів» (чинний до 2023 р., втратив чинність наказом МФУ №379 від 21.12.2023)[11]	Регулював порядок складання Звіту про рух грошових коштів; визначав класифікацію потоків за видами діяльності. Підходи продовжують використовуватися у науковій літературі.	Використовується у теоретичних дослідженнях та при порівнянні з МСФЗ.
4	Положення НБУ №148 «Про ведення касових операцій у національній валюті в Україні»	Встановлює правила приймання, видачі, зберігання готівки; порядок ведення касових документів; вимоги до ліміту каси; інвентаризацію каси.	Організація та контроль готівкових операцій усіх підприємств.
5	Інструкція НБУ про безготівкові розрахунки в Україні №22	Визначає порядок проведення безготівкових платежів; склад платіжних документів; правила обслуговування рахунків клієнтів банків.	Операції на поточних рахунках підприємств у банках.
6	Постанова НБУ №162 «Про відкриття та ведення банківських рахунків»	Регулює порядок відкриття, закриття та використання поточних, депозитних і спеціальних рахунків підприємств.	Організація безготівкового обліку та взаємодія з банківськими установами.
7	Методичні рекомендації з інвентаризації активів та зобов'язань (Наказ МФУ №879)	Містять правила інвентаризації грошових коштів, у т.ч. каси; визначають порядок документального оформлення результатів перевірки.	Інвентаризація грошових коштів та інших активів.
8	IAS 7 "Statement of Cash Flows" (IFRS Foundation)[31]	Визначає класифікацію грошових потоків; встановлює принципи складання звіту про рух грошових коштів за МСФЗ; формує підхід до визначення еквівалентів грошових коштів.	Підприємства, що ведуть облік за МСФЗ; наукові дослідження cash-flow.

№ пор.	Документ	Зміст документа (коротко)	Сфера використання
9	COSO Internal Control Framework (2013)[41]	Визначає принципи та компоненти системи внутрішнього контролю; надає підхід до оцінки ризиків та контролю грошових операцій.	Внутрішній контроль, аудит, ризик-менеджмент.
10	Закон України «Про платіжні послуги» №1591-IX (2021)	Регулює електронні розрахунки, платіжні сервіси, роботу платіжних систем; встановлює вимоги до електронних документів.	Безготівкові платежі, електронні сервіси, розрахунки інтернет-банкінгу.

Окреме місце у формуванні методології займає сучасна наукова література, у якій приділяється значна увага питанням cash-management та цифровізації грошових операцій. Зарубіжні дослідження [33,44] наголошують на важливості автоматизації процесів управління грошовими потоками, прогнозування ліквідності та застосування цифрових інструментів контролю. У роботах Hassan & Yilmaz підкреслюється специфіка управління грошовими ресурсами в агросекторі, зокрема сезонність та необхідність формування резервів ліквідності[29].

Вітчизняні дослідники Гуцаленко, Єпіфанова, Ковальчук акцентують увагу на проблемах документального забезпечення грошових операцій та потребі вдосконалення внутрішнього контролю у контексті електронних розрахунків[4].

У наукових працях Малецької О.М. значна увага приділяється розвитку методології бухгалтерського обліку та підвищенню якості фінансової інформації на підприємствах аграрного та промислового секторів. Дослідження авторки стосуються удосконалення інформаційної системи бухгалтерського обліку, підвищення прозорості фінансової звітності та впровадження цифрових технологій для контролю фінансових ресурсів.[36]

У роботах «POWER BI у фінансовій аналітиці та бухгалтерському обліку» автори демонструють підхід до використання сучасних цифрових

інструментів для аналітичної обробки фінансових даних, включаючи рух коштів. Застосування інтерактивних моделей, побудованих у Power BI, дозволяє автоматизувати аналіз грошових потоків, своєчасно ідентифікувати ризики ліквідності та забезпечувати вищий рівень контролю за фінансовими операціями. Це напряму корелює із сучасними викликами cash-management, коли обсяг грошових операцій зростає, а їх швидкість потребує оперативної аналітики.[36]

Більш детально нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку та контролю грошових коштів та їх еквівалентів представлено у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Наукові джерела з питань обліку та контролю грошових коштів

№	Автор, джерело	Назва роботи	Коротка характеристика змісту
1	Гуцаленко Л. В., Єпіфанова І. Ю., Ковальчук С. В.	Фінанси підприємств (2021)	Розкрито сутність грошових коштів, ліквідності, структури фінансових ресурсів.
2	Левицька С. О.	Облік і аудит грошових коштів (2022)	Присвячено документуванню готівкових і безготівкових операцій, контролю руху коштів.
3	Височан О. С.	Грошові кошти в системі бухгалтерського обліку підприємства (2022)	Аналіз підходів до визначення та обліку грошових коштів на підприємстві.
4	Терещенко О. О.	Фінансова діяльність суб’єктів господарювання (2021)	Висвітлено методи аналізу грошових потоків та фінансової стійкості.
5	Бланк І. А.	Фінансовий менеджмент (2020)	Глибоке опрацювання теорії cash-flow, фінансової стійкості, оборотного капіталу.
6	Бутинець Ф. Ф.	Бухгалтерський фінансовий облік (2017, 2020 перевид.)	Описує методику бухгалтерського обліку грошових коштів, рахунки обліку, документування, інвентаризацію каси.
7	Бутинець Ф. Ф.	Теорія бухгалтерського	Розкриває економічну сутність активів, у т.ч. грошових коштів; методологію

№	Автор, джерело	Назва роботи	Коротка характеристика змісту
		обліку (2019)	подвійного запису та контроль грошових операцій.
8	Samuelson P., Nordhaus W.	Economics (2021)	Теоретичні засади функціонування грошей, роль ліквідності в економіці.
9	Chen Y., Huang W., Lin C.	Corporate Cash Flow Management in Emerging Markets (2022)	Сучасні методи управління грошовими потоками, проблеми ліквідності.
10	Kumar R., Singh P.	Cash Flow Forecasting and Liquidity Risk in the Digital Economy (2023)	Прогнозування грошових потоків, цифровий контроль ризиків.
11	López J., Santos M.	Cash Flow Volatility and Corporate Stability (2021)	Вплив волатильності грошових потоків на фінансову стійкість компаній.
12	Hassan M., Yilmaz M.	Seasonality of Cash Flows in Agribusiness (2022)	Аналіз сезонності cash-flow аграрних компаній, актуально для ТОВ «****».
13	Nguyen T.	Digital Transformation of Cash Flow Management (2023)	Використання цифрових інструментів для контролю cash-flow.
14	Писаренко Т. М.	Організація управлінського обліку грошових коштів на підприємстві (2023)	Розглядає управлінський облік та внутрішній контроль грошових ресурсів.
15	Грабова Н. М., Калюга Є. В.	Бухгалтерський облік і контроль (2021)	Описує методи контролю грошових операцій та бухгалтерські процедури.

У сукупності нормативно-правові акти та методологічні документи формують комплексну систему регулювання обліку грошових коштів в Україні. Попри розвинену нормативну базу, сучасні дослідження доводять, що потребують подальшого опрацювання питання цифровізації обліку, автоматизованого контролю електронних транзакцій, управління ризиками та інтеграції облікових систем із банківськими платформами. Саме ці напрями стають актуальними для підприємств, що працюють у динамічному економічному середовищі, зокрема для компаній агродистриб’юторського сектору.

1.3. Методологія і методика дослідження

Методологія даного дослідження ґрунтується на системному підході до аналізу обліку та контролю грошових коштів, що розглядаються як один із ключових елементів фінансових ресурсів підприємства та основа його ліквідності й фінансової стійкості. У межах магістерської роботи облік грошових коштів досліджується як цілісна система, яка поєднує нормативно-правове регулювання, методи бухгалтерського відображення, інструменти управління грошовими потоками та механізми внутрішнього контролю на підприємстві.

Методологічний підхід базується на принципах діалектичного розвитку економічних явищ, системності, наукової об’єктивності та комплексності дослідження. Застосування системного підходу дозволило розглядати облік грошових коштів не лише як технічний процес відображення операцій, а як частину ширшої фінансової системи підприємства, що взаємодіє з іншими елементами - запасами, капіталом, зобов’язаннями, доходами та витратами. Принцип причинно-наслідкового зв’язку забезпечує розуміння залежності грошових потоків від зовнішніх і внутрішніх факторів, а принцип наукової об’єктивності - необхідність опори на достовірні дані, регламентовані підходи та перевірені джерела.

У процесі дослідження використано комплекс методів, кожен з яких забезпечує вирішення окремих завдань магістерської роботи.

Метод аналізу застосовано для вивчення економічної сутності грошових коштів, особливостей їх класифікації та значення у забезпеченні фінансової стійкості підприємства. За його допомогою здійснено дослідження наукової літератури, нормативних джерел, міжнародних стандартів і практичних методичних рекомендацій.

Метод синтезу дозволив узагальнити підходи різних авторів і сформувати цілісне уявлення про механізми обліку й контролю грошових коштів. Порівняльний метод застосовувався для визначення відмінностей між

національною та міжнародною практикою обліку, між українськими НП(С)БО та вимогами МСФЗ, а також для зіставлення підходів до контролю грошових операцій на українських підприємствах та у світовій практиці.

Важливе місце у методичному інструментарії займає економіко-статистичний аналіз, що застосовується у другому розділі при дослідженні фактичного стану обліку та руху грошових коштів ТОВ «****». Він дозволяє оцінити динаміку грошових потоків, визначити тенденції, виявити проблеми ліквідності та ризики касових і банківських операцій.

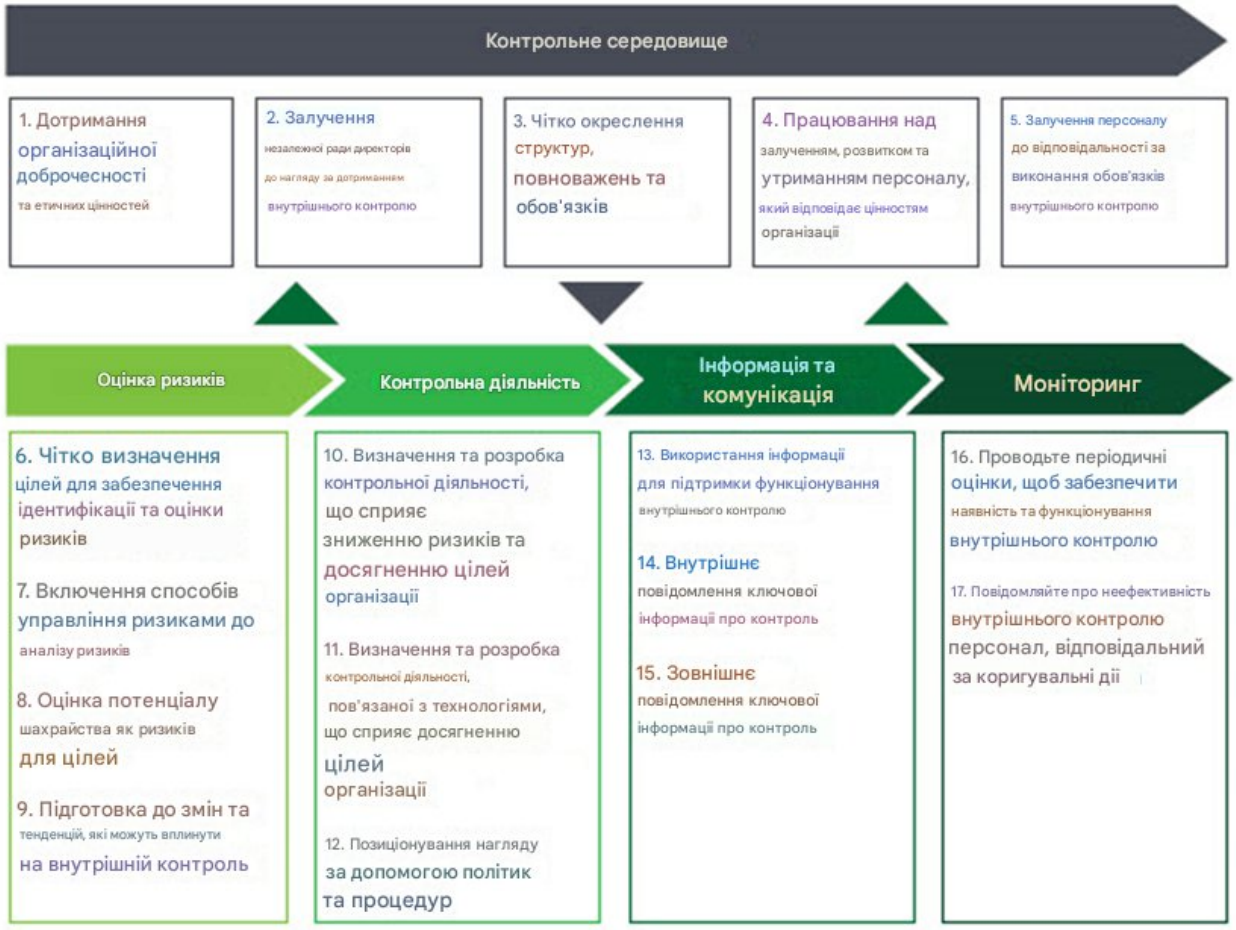

Рис.1.1. Структура рамкової моделі COSO

Для дослідження системи внутрішнього контролю використано методи логічного та структурно-функціонального аналізу, які дають змогу оцінити ефективність форм первинних документів, процедури контролю касових і банківських операцій, а також відповідність процесів нормативним вимогам

Національного банку України та загальним принципам COSO Internal Control Framework.(рис1.1)

Структура COSO складається з п'яти компонентів (що охоплюють 17 принципів), які взаємопов'язані з операційними, звітними та комплаєнс-цілями в організації. Коли всі принципи присутні та функціонують, досягається ефективна система внутрішнього контролю. Комплексне застосування COSO ICIF-2013 до сталої бізнес-інформації коротко описано нижче з урахуванням п'яти компонентів. [41]

Методика дослідження також передбачає використання елементів критичного аналізу для виявлення недоліків у чинній практиці обліку та контролю грошових коштів і формування рекомендацій щодо її удосконалення (рис.1.2.).

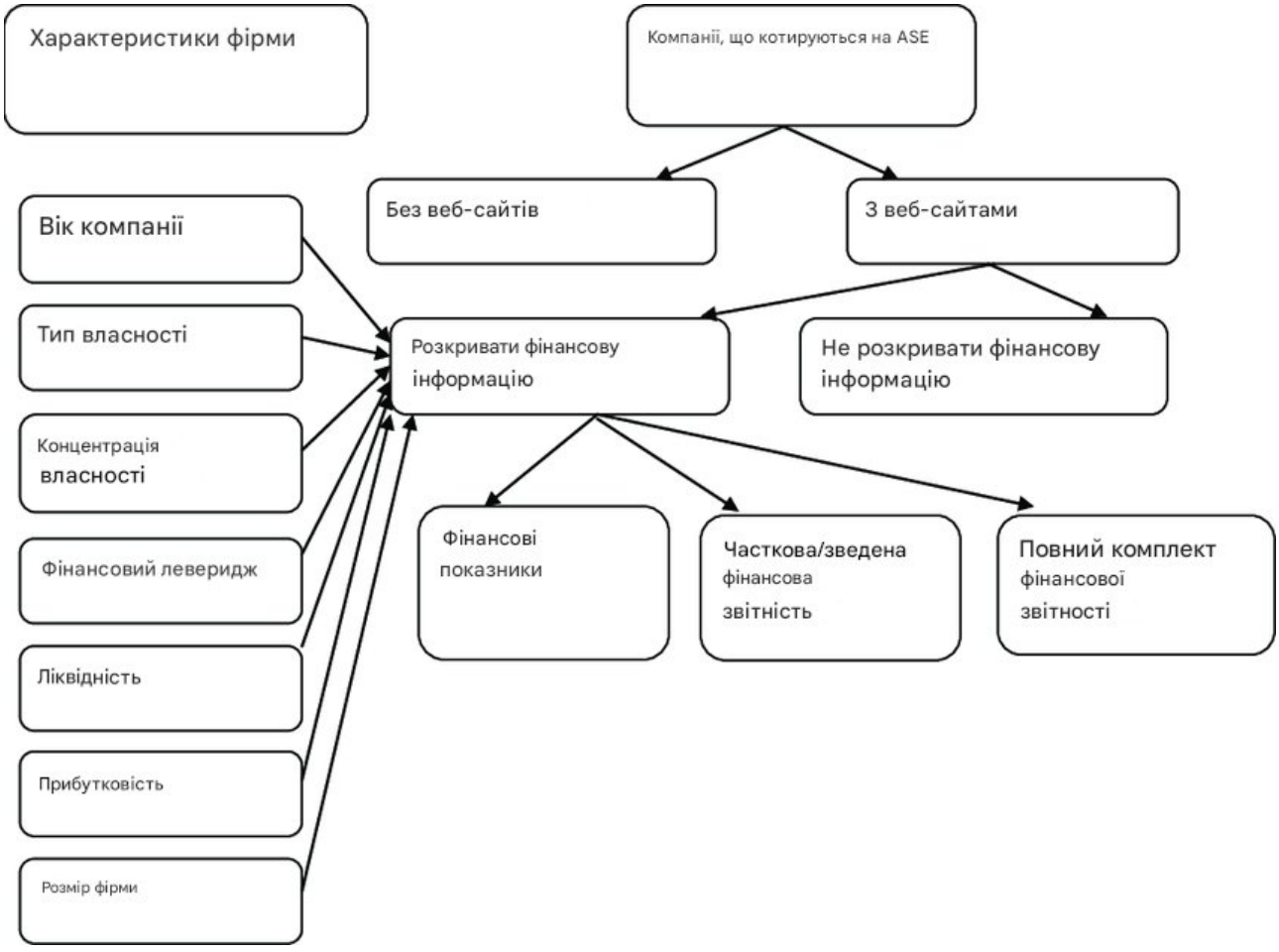

Рис. 1.2. Методологія та методи дослідження обліку і контролю грошових коштів

Практичне значення роботи полягає в тому, що дослідження базується на реальних даних діяльності ТОВ «****», що дозволяє застосувати теоретичні висновки до конкретних умов господарювання.

Таким чином, методологія і методика дослідження мають комплексний характер і об’єднують теоретичні, аналітичні та прикладні підходи. Такий науковий інструментарій забезпечує повноту й об’єктивність дослідження, дозволяє глибоко розкрити питання організації обліку та контролю грошових коштів і сформувати обґрунтовані практичні рекомендації щодо його удосконалення на підприємстві.

Використання зазначених методів забезпечило комплексний підхід до вивчення теми, дало змогу глибоко дослідити теоретичні основи, зіставити різні методологічні підходи, оцінити фактичний стан обліку та контролю грошових коштів на підприємстві та сформувати обґрунтовані рекомендації щодо його вдосконалення.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СИСТЕМИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «****» є сучасним багатопрофільним аграрним підприємством, яке працює на ринку України з 2017 року. Підприємство зареєстроване 30 березня 2017 р. та має організаційно-правову форму товариства з обмеженою відповідальністю. Форма власності - приватна. Юридична адреса: Україна, Сумська область, Сумський район, смт Степанівка, вул. Заводська, буд. 2-В**.**

Згідно з даними ЄДР YouControl, основним видом діяльності підприємства є КВЕД 01.11 - Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. Поряд із основною діяльністю компанія здійснює низку суміжних функцій, серед яких:

- оптова торгівля зерном, насінням, добривами та засобами захисту рослин;
- дистрибуція посівного матеріалу та мінеральних добрив;
- післязбиральна доробка зерна;
- зберігання та логістичне обслуговування сільськогосподарської продукції.

Особливу роль у структурі активів підприємства відіграє великий елеваторний комплекс у смт Степанівка**,** потужність якого досягає 100 тис. тонн одночасного зберігання зерна**.** За інформацією профільного ресурсу Elevatorist.com, елеватор оснащений сучасними сушильними, транспортними та зерноочисними лініями, має можливість приймання автотранспорту та залізничного відвантаження, що значно розширює логістичні можливості підприємства. (рис. 2.1.) Такі логістично-інфраструктурні потужності формують суттєвий обсяг грошових потоків, потребують високого рівня організації обліку

та контролю, а також створюють додаткові можливості для участі компанії у внутрішньому та зовнішньому зерновому ринку.

Рис. 2.1. Елеватори в смт Степанівка Сумської області

Підприємство демонструє суттєву динаміку розвитку. Аналіз офіційних фінансових звітів показує стабільне зростання активів, збільшення кількості працівників, розширення інфраструктурної бази та участі в нових проєктах. Середньооблікова чисельність персоналу зросла з 82 осіб у 2022 році до 130 осіб у першому півріччі 2025 року, що свідчить про збільшення виробничого навантаження та розширення операційної діяльності.

Підприємство входить до Групи «Технологія», що об’єднує декілька аграрних і виробничих активів, забезпечуючи синергію у постачанні ресурсів, формуванні виробничих потужностей та управлінні інвестиційною діяльністю. Наявність корпоративної підтримки підвищує фінансову стабільність компанії та сприяє розвитку сучасних технологій у сфері агровиробництва й логістики.

«****» здійснює виробництво сільськогосподарської продукції, її доробку, зберігання та продаж в Україні та за її межами.

«****» вирощує зернові, олійні та нішеві культури переважно у Львівській, а також Тернопільській та Сумській обл. Загалом ТОВ «****» має стійку позицію на аграрному ринку та характеризується високою капіталомісткістю діяльності, що зумовлює значні обсяги грошових потоків.

ТОВ «****» є сучасним агропідприємством, що спеціалізується на оптовій торгівлі зерновими та олійними культурами, наданні логістичних і складських послуг, а також забезпеченні трейдингових операцій на внутрішньому та зовнішньому ринках. Підприємство входить до складу міжнародної групи Hanze Agro Group, що працює на ринках Східної та Центральної Європи, забезпечуючи експортно-імпортні поставки зерна, розвиток портової логістики та інвестиції у потужності зберігання.

Діяльність підприємства регламентується Статутом товариства, Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV, Господарським кодексом України, Податковим кодексом та іншими нормативними актами. З огляду на масштаб і специфіку роботи, основними завданнями підприємства є забезпечення сталих каналів збуту, формування ефективних логістичних рішень та раціональне управління фінансовими ресурсами.

Підприємство здійснює виробничо-комерційну діяльність із повною господарською самостійністю: самостійно встановлює ціни та тарифи на продукцію та послуги відповідно до ринкової кон’юнктури, укладає контракти з резидентами й нерезидентами, виконує податкові зобов’язання та веде бухгалтерський і статистичний облік згідно з вимогами законодавства. Оперативне управління здійснює директор підприємства, який відповідає за стратегічний розвиток і фінансові результати.

Фінансові ресурси ТОВ «****» формуються переважно за рахунок чистого прибутку, внесків Власника, короткострокових зобов’язань та інвестицій у розвиток основних засобів. Це підтверджується фінансовою звітністю підприємства за 2022–2025 рр., зокрема даними Балансів та Звітів про фінансові результати.(рис.2.2 - 2.4)

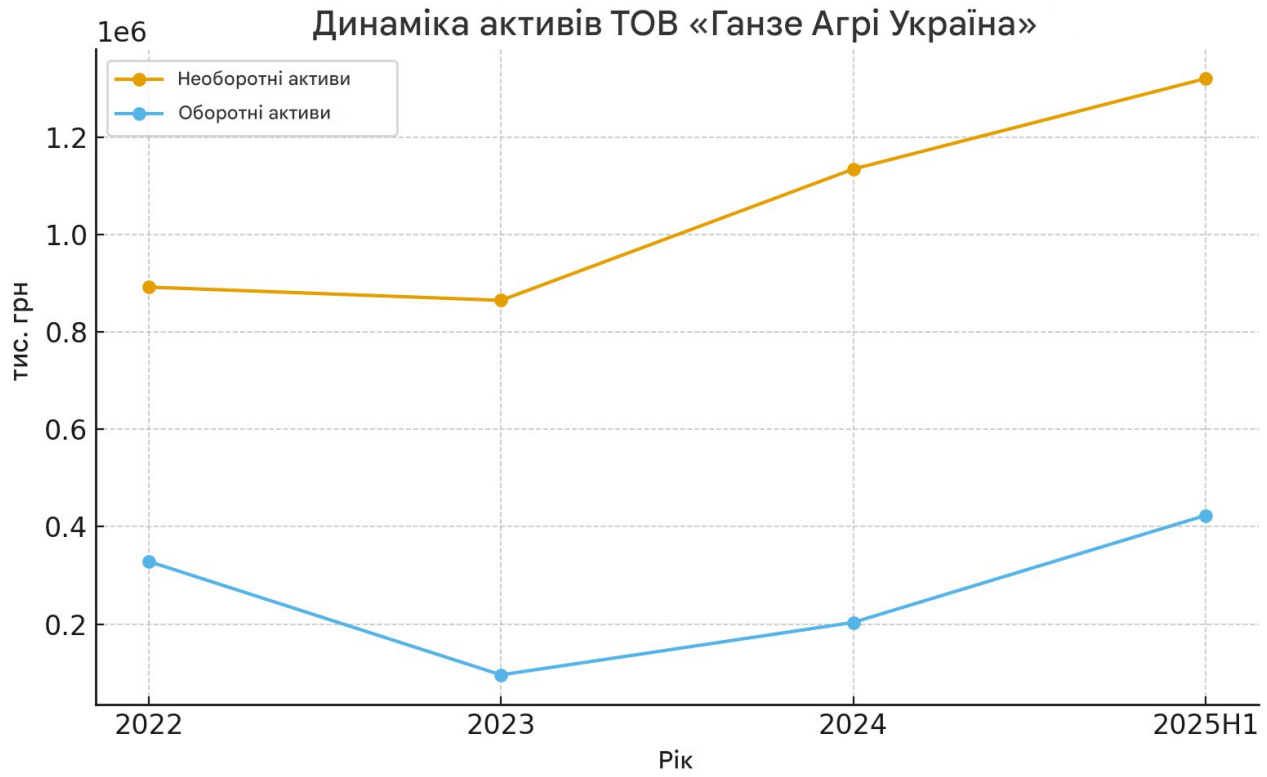

Рис. 2.2. Динаміка необоротних та оборотних активів

На рис.2.2. відображено зміни у структурі активів підприємства. Необоротні активи у 2022–2025 рр. мають виражену тенденцію до зростання: з 891 970 тис. грн у 2022 р. - до 1 320 099 тис. грн за І півріччя 2025 р. Це свідчить про активну інвестиційну політику підприємства, спрямовану на модернізацію логістичних потужностей, закупівлю обладнання, розвиток зерносховищ та інфраструктури. Така динаміка є типовою для компаній зернотрейдингу, які працюють у капіталомістких сегментах ринку.

Оборотні активи демонструють різку волатильність: падіння до 95 765 тис. грн у 2023 р. з подальшим зростанням до 423 147 тис. грн у 2025 р. Це свідчить про складні умови функціонування аграрного сектору у період воєнних дій, проблеми логістики та експорту, а також сезонність діяльності. Відновлення оборотних активів у 2024–2025 рр. демонструє адаптацію підприємства, стабілізацію фінансових потоків та нарощування обігового капіталу, що підтверджує зростання ліквідності та операційної активності.

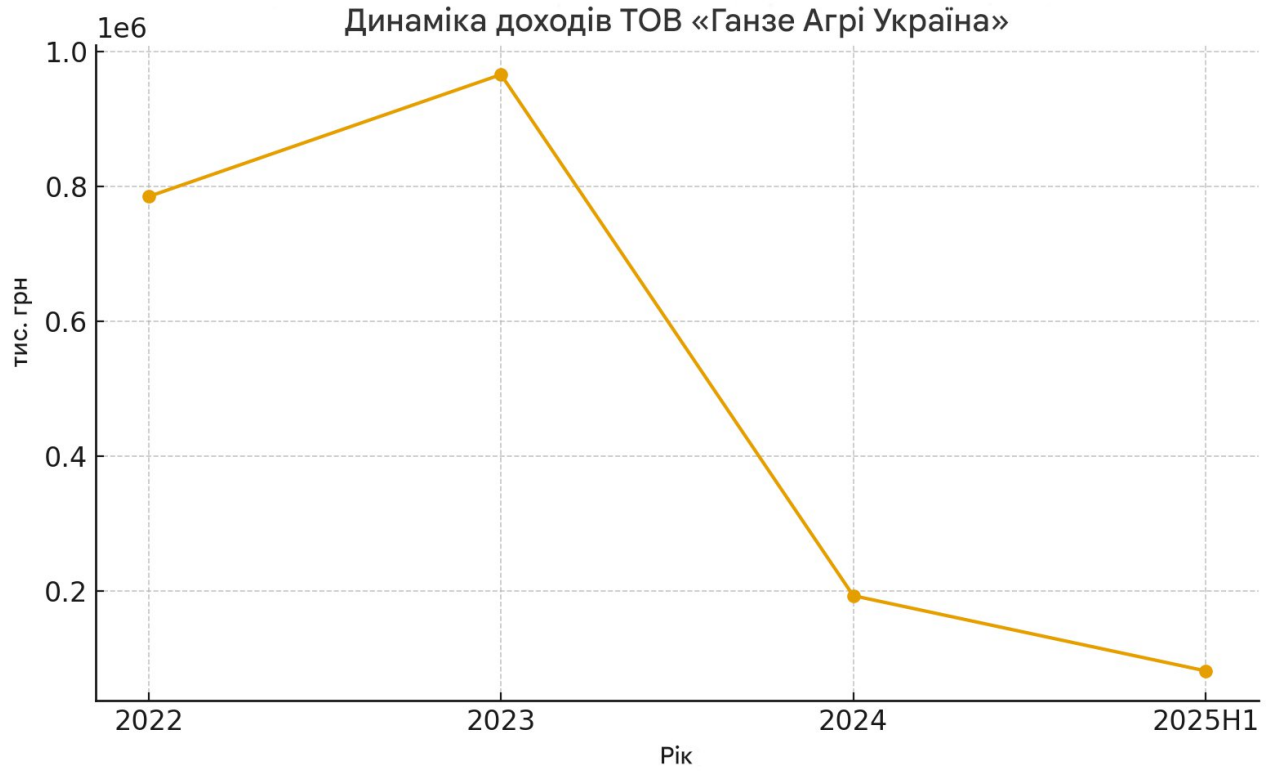

Рис. 2.3. Динаміка чистого доходу (виручки)

Графік показує значне коливання чистого доходу за досліджуваний період. Найбільше значення зафіксовано у 2023 р. - 966 176 тис. грн, що пояснюється сприятливою кон’юнктурою експорту та активними трейдинговими операціями.

У 2024 р. спостерігається різке зниження доходу до 193 452 тис. грн. Це є наслідком:

- блокування морської логістики України;
- падіння світових цін на пшеницю та кукурудзу;
- зниження попиту з боку трейдерів;
- скорочення закупівель сировини через високу інфляцію витрат;
- зміни структури операцій компанії.

За І півріччя 2025 р. чистий дохід становив лише 81 934 тис. грн, що відповідає сезонності та поступовому відновленню міжнародної логістики.

Графік демонструє чітку залежність доходу підприємства від зовнішніх ринкових умов, що характерно для аграрних експортерів у період нестабільності.

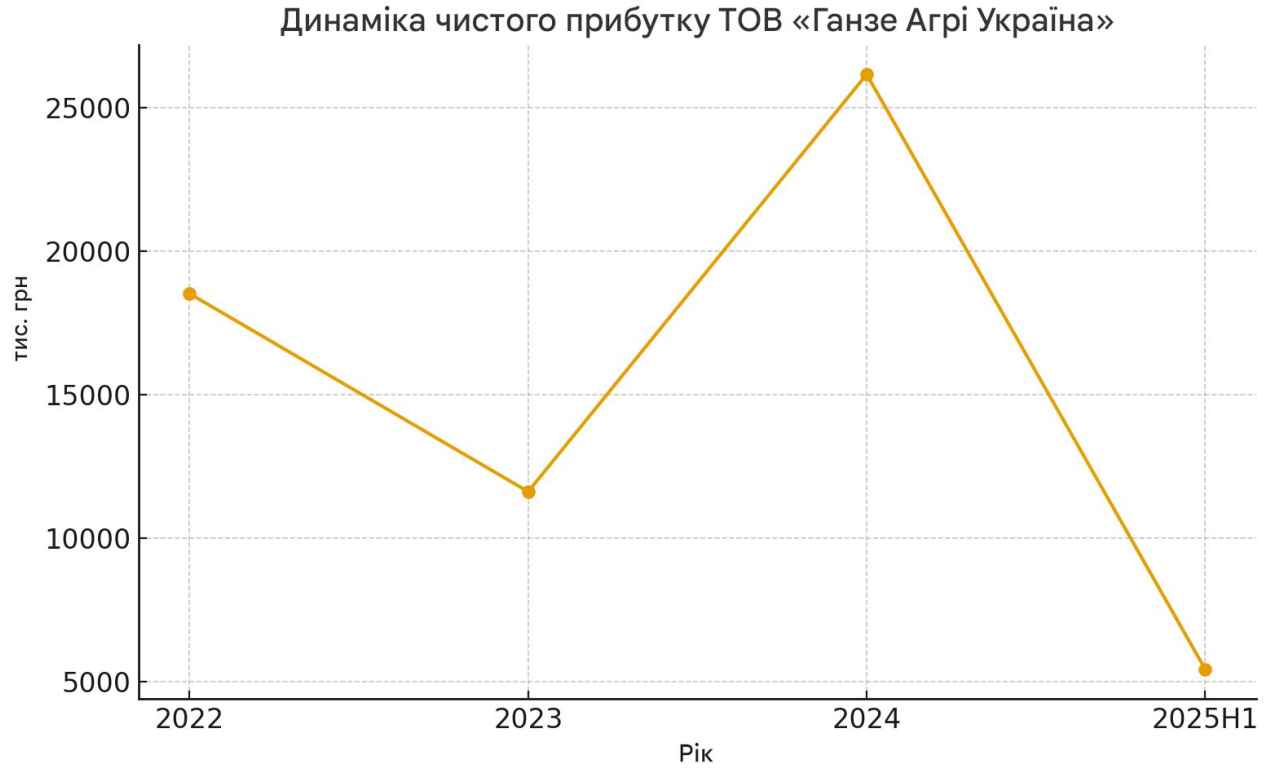

Рис. 2.4. Динаміка чистого прибутку

Третя діаграма свідчить, що попри значні коливання виручки, підприємство зберігало прибутковість протягом усіх аналізованих років, що є важливим показником його фінансової стійкості.

Особливо важливо, що у 2024 році підприємство показало найвищий прибуток**,** незважаючи на різке скорочення доходів. Чистий прибуток підприємства протягом аналізованих років зберігав позитивні значення, досягаючи максимуму у 2024 році - 26 154 тис. грн. Це свідчить про здатність ТОВ «****» адаптувати свої фінансові стратегії до коливань ринку

Такий результат підтверджує високу якість менеджменту та наявність адаптивної бізнес-моделі, здатної працювати в умовах ринкової турбулентності.

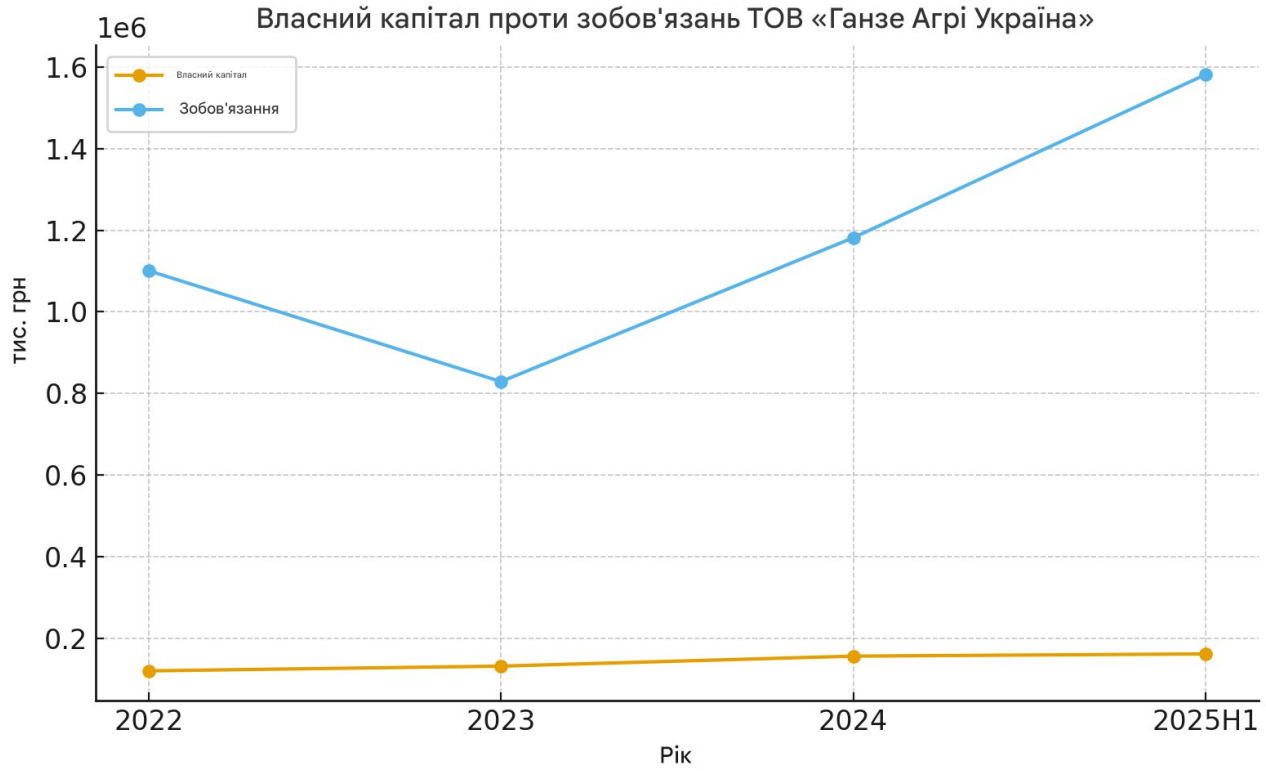

Рис. 2.5. Діаграма співвідношення власного і позикового капіталу

Дана діаграма демонструє **с**табільне зростання власного капіталу ТОВ «****» у 2022–2025 рр., також високу частку позикового капіталу, яка переважає над власним у 7–10 разів. Зростання зобов’язань у 2024–2025 рр. свідчить про активне залучення коротко- та довгострокового фінансування для підтримки операцій і інвестиційної діяльності.

Організаційно-економічна характеристика підприємства демонструє стійкий розвиток, значні інвестиції в інфраструктуру, стратегічне управління оборотним капіталом та гнучке реагування на ринкові виклики. Дані фінансової звітності за 2022–2025 рр. підтверджують його конкурентоспроможність і здатність ефективно управляти грошовими потоками, що є ключовим для подальшого аналізу.

Підприємство демонструє системне нарощування необоротних активів, що свідчить про активну інвестиційну політику. Динаміка зростання цих активів, показана на першому графіку, корелює з поступовим зміцненням матеріально-технічної бази та розвитком логістичної інфраструктури.

Таблиця 2.1

Ключові фінансові показники діяльності ТОВ «****» за 2022–2025 рр.

Показник	Одиниця	2022 р.	2023 р	2023/2022 рр відхилення ±	2024 р.	2024/2023 рр відхилення ±	2025 р. (6 міс.)	2025/2024 рр відхилення ±
Необоротні активи, всього (1095)	тис. грн	891 970	864 715	-27 255	1 134 231	269 516	1 320 099	185 868
Оборотні активи, всього (1195)	тис. грн	328 664	95 765	-232 899	203 431	107 666	423 147	219 716
Баланс (1900)	тис. грн	1 220 634	960 480	-260 154	1 337 662	377 182	1 743 246	405 584
Запаси (1100)	тис. грн	132 612	7 990	-124 622	110 147	102 157	72 341	-37 806
Дебіторська заборгованість за продукцію (1125)	тис. грн	120 631	62 976	-57 655	2 631	-60 345	12 742	10 111
Гроші та їх еквіваленти (1165)	тис. грн	31 311	4 495	-26 816	2 464	-2 031	167	-2 297
Власний капітал (1495)	тис. грн	119 785	131 401	11 616	155 914	24 513	161 346	5 432
Довгострокові зобов'язання (1595)	тис. грн	59 412	39 704	-19 708	91 522	51 818	109 474	17 952
Поточні зобов'язання (1695)	тис. грн	1 041 437	789 375	-252 062	1 090 226	300 851	1 472 426	382 200
Чистий дохід від реалізації (2000)	тис. грн	785 347	966 176	180 829	193 452	-772 724	81 934	-111 518
Чистий фінансовий результат: прибуток (2350)	тис. грн	18 513	11 616	-6 897	26 154	14 538	5 432	-20 722

Дані таблиці 2.1. підтверджують основні ключові тенденцій, які візуально відображені на рисунках. Це важливий чинник для аграрно-трейдингової компанії, яка працює в умовах високих вимог до зберігання, якісного транспортування та швидкості обігу продукції.

Таблиця2.1. підтверджує значну волатильність оборотних активів, що також відображено на відповідному графіку. Різке скорочення оборотних коштів у 2023 році пояснюється складними зовнішніми умовами та сезонністю аграрного ринку, тоді як зростання у 2024–2025 рр. свідчить про адаптацію підприємства та відновлення операційної діяльності.

Також рисунки доходу і чистого прибутку логічно доповнюють дані таблиці: виручка підприємства має виражений спад у 2024 році, однак чистий прибуток навпаки зростає. Це свідчить про оптимізацію витрат, підвищення ефективності операцій та використання більш вигідних контрактних умов. Таке протилежне спрямування динаміки (зменшення доходу при збільшенні прибутку) підтверджує якість управлінських рішень.

Таблиця узгоджується з графіком співвідношення власного і позикового капіталу: підприємство має високий рівень зобов’язань, а власний капітал зростає більш повільними темпами. Це характерна модель фінансування для зернотрейдингового бізнесу, що передбачає значні залучені ресурси для підтримки великих обсягів товарообігу.

Графік ліквідності логічно випливає з даних таблиці: висока частка поточних зобов’язань при відносно невеликих оборотних активах зумовлює низькі значення ліквідності, особливо у 2023–2024 роках.

Консолідована таблиця 2.1. виступає базовим структурним елементом аналітичної частини дослідження. У поєднанні з графічними ілюстраціями вона забезпечує цілісне розуміння фінансового стану ТОВ «****», відображає вплив зовнішнього середовища на діяльність підприємства та дозволяє об’єктивно оцінити його динаміку, ризики й перспективи розвитку.

Оцінювання фінансового стану підприємства на основі системи аналітичних коефіцієнтів дозволяє комплексно дослідити ліквідність, фінансову стійкість та рентабельність діяльності. Динаміка показників за п’ятирічний період дає змогу виявити ключові тенденції функціонування ТОВ «****» та визначити вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на його фінансові результати (табл.2.2).

Таблиця 2.2.

Аналіз ключових фінансових коефіцієнтів ТОВ «**»**

за 2020–2024 рр.

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Коефіцієнт поточної ліквідності	50.77%	25.88%	31.56%	12.13%	18.66%
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	3.66%	1.16%	3.01%	0.57%	0.23%
Коефіцієнт швидкої ліквідності	47.24%	15.89%	18.83%	11.12%	8.56%
Коефіцієнт автономії	12.82%	9.20%	9.81%	13.68%	11.66%
Рентабельність активів (ROA)	2.16%	1.96%	1.52%	1.21%	1.96%
Рентабельність власного капіталу (ROE)	18.43%	23.84%	16.75%	9.25%	18.31%
Чиста маржа	3.86%	2.57%	2.36%	1.20%	13.52%
Коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	19.59%	11.60%	13.43%	15.20%	13.75%
Коефіцієнт заборгованості	68.06%	79.88%	85.32%	82.19%	81.50%

Аналіз ліквідності показує, що ТОВ «****» протягом досліджуваних років функціонувало в умовах недостатнього забезпечення поточних зобов’язань оборотними активами. Коефіцієнт поточної ліквідності у 2020 році становив 50,77%, однак у подальші роки спостерігалося його стрімке зниження - до 25,88% у 2021 році та 31,56% у 2022 році. Найбільш критичного рівня показник досяг у 2023 році (12,13%), що свідчить про значну нестачу ліквідних ресурсів. У 2024 році відбулося незначне покращення - до 18,66%, проте цей рівень усе ще значно нижчий від нормативних значень.

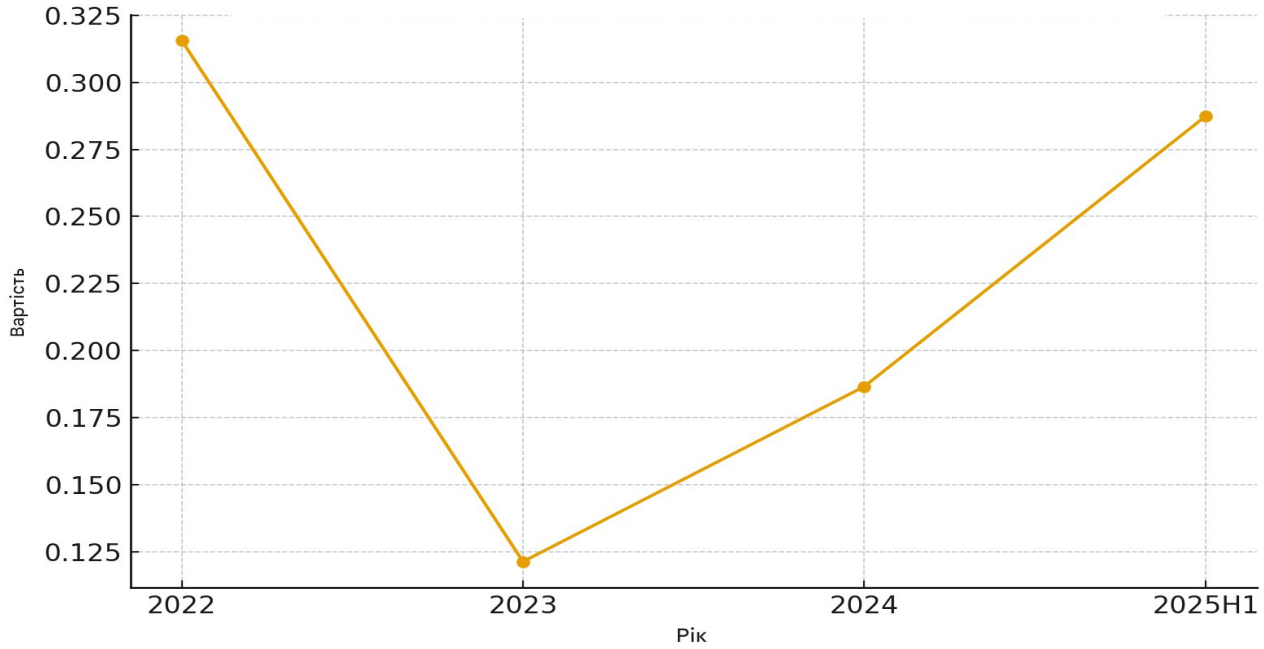

Рис. 2.6. Графік поточної ліквідності

Коефіцієнт поточної ліквідності визначає забезпеченість поточних зобов’язань оборотними активами та відображає короткострокову платоспроможність підприємства (рис.2.6).

Динаміка коефіцієнта абсолютної ліквідності підтверджує означену тенденцію. Протягом 2020–2024 років він коливався у діапазоні 0,23–3,66%, що свідчить про мінімальну здатність підприємства негайно погасити короткострокову заборгованість за рахунок власних грошових коштів. Зниження

цього показника до 0,57% у 2023 році та 0,23% у 2024 році демонструє критично низький рівень миттєвої ліквідності.

Коефіцієнт швидкої ліквідності повторює загальну тенденцію до зменшення. Його значення з 47,24% у 2020 році знизилося до 8,56% у 2024 році, що вказує на обмеженість підприємства у покритті короткострокових зобов'язань найбільш ліквідними активами. Для аграрної компанії, діяльність якої супроводжується значними сезонними витратами та обсягами закупівель, такі показники є типовими, проте їх рівень вказує на підвищені ризики у сфері розрахунків.

У підсумку можна зазначити, що ліквідність ТОВ «****» залишається низькою протягом усього аналізованого періоду, а її мінімальні значення у 2023–2024 рр. пов'язані з кредитним навантаженням, погіршенням умов логістики та підвищеною волатильністю аграрного ринку.

Оцінка фінансової стійкості підприємства свідчить про значну залежність від позикового капіталу. Коефіцієнт автономії у 2020 році становив 12,82% і знизився до 9,20% у 2021 році. У наступні роки показник дещо виріс, досягнувши 13,68% у 2023 році, але у 2024 році знову зменшився до 11,66%. Значення коефіцієнта автономії значно нижчі за рекомендований рівень (не менше 30%), що підтверджує високий ступінь фінансового ризику.

Коефіцієнт заборгованості демонструє протилежну динаміку, відображаючи домінування позикових коштів у структурі капіталу. Його значення коливалося від 68,06% у 2020 році до пікового рівня 85,32% у 2022 році. Незначне зниження показника у 2023–2024 роках (до 81,50%) не змінює загального висновку: підприємство має високий рівень боргового навантаження, що відповідає моделі діяльності компаній зернотрейдингової галузі, котрі переважно фінансують оборотні операції за рахунок зовнішніх джерел.

Коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом також свідчить про недостатній рівень фінансової незалежності. Його значення у 2020–2024 рр. перебували в межах 11,60–19,59%, що означає, що підприємство

не має достатнього обсягу власних ресурсів для фінансування інвестицій та розвитку матеріально-технічної бази.

Загалом, фінансова стійкість підприємства характеризується значною залежністю від позикових джерел та недостатністю власного капіталу, проте у 2023–2024 роках спостерігається часткове стабілізаційне вирівнювання показників.

Рентабельність активів (ROA) демонструє певний спад упродовж досліджуваного періоду: з 2,16% у 2020 році до 1,21% у 2023 році. Проте у 2024 році показник відновився до 1,96%, що свідчить про покращення ефективності використання активів. Зростання ROA у 2024 році відбулося попри значне зменшення виручки, що вказує на оптимізацію витрат та впровадження ефективніших підходів до управління операційною діяльністю.

Рентабельність власного капіталу (ROE) у 2020–2024 роках демонструє більш контрастну динаміку. Найвищого значення показник досяг у 2021 році (23,84%), після чого знизився до 9,25% у 2023 році. У 2024 році рентабельність власного капіталу знову зросла до 18,31%, наблизившись до цільових орієнтирів, що характеризують ефективні підприємства. Це свідчить про здатність компанії генерувати значну віддачу на вкладений власний капітал навіть за умов високої турбулентності ринку.

Особливої уваги заслуговує показник чистої маржі. Якщо у 2020–2023 роках її значення становили лише 1,20–3,86%, то у 2024 році маржа різко зросла до 13,52%. Такий стрибок пояснюється ефективною політикою скорочення витрат, оптимізацією закупівель та контрактної діяльності, а також можливою зміною структури доходів. Це свідчить про значне підвищення ефективності операційного управління.

Динаміка фінансових коефіцієнтів ТОВ «****» за 2020–2024 рр. відображає складні умови функціонування підприємства в аграрній галузі, яка характеризується високою волатильністю, залежністю від зовнішніх ринків і сезонністю. Незважаючи на низьку ліквідність та високу боргову залежність,

підприємство демонструє здатність підтримувати прибутковість, нарощувати власний капітал та стабілізувати фінансові показники. Висока рентабельність 2024 року підтверджує ефективність управлінських рішень і свідчить про перспективність подальшого розвитку.

2.2. Організація обліку грошових коштів на підприємстві

Ефективна організація обліку грошових коштів має ключове значення для забезпечення платоспроможності, фінансової стійкості та контрольованості фінансових потоків підприємства. У ТОВ «****» система обліку грошових коштів побудована з урахуванням вимог національного законодавства, внутрішніх регламентів та практик, характерних для аграрно-трейдингових компаній із великими обсягами розрахункових операцій.

Організація обліку готівкових коштів на підприємстві є важливою складовою системи управління фінансовими ресурсами, оскільки саме готівка забезпечує виконання поточних операцій та оперативне реагування на потреби господарської діяльності. (рис. 2.7) У ТОВ «****» облік готівки здійснюється відповідно до вимог Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженого постановою НБУ № 148 від 29.12.2017 р., а також на основі Наказу про облікову політику підприємства та внутрішнього Положення про касу. У внутрішніх документах визначено порядок роботи з готівкою, перелік відповідальних осіб, процедури контролю та правила оформлення касових документів.[11]

Нормативною основою відображення готівкових операцій у бухгалтерському обліку є НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», та План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій [13].

У відповідності до зазначених нормативних актів, готівкові розрахунки на підприємстві мають суворо регламентований характер, а касові операції допускаються лише в межах установлених законодавством правил.

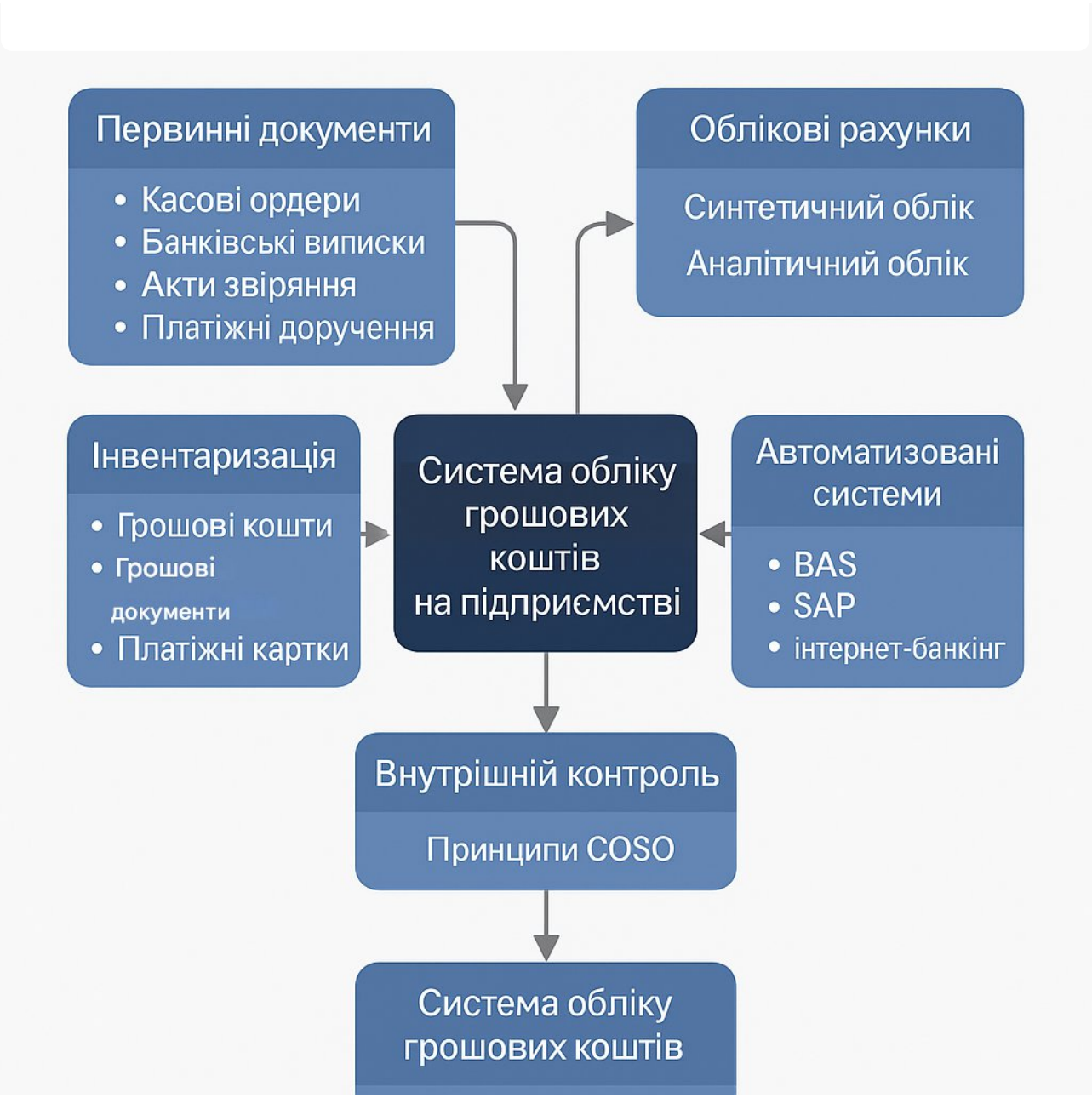

Рис. 2.7. Система обліку грошових коштів на підприємств

ТОВ «****» щорічно встановлює ліміт залишку готівки в касі, який затверджується керівником підприємства на підставі розрахунку, здійсненого головним бухгалтером відповідно до вимог п. 14–18 Положення №148. Ліміт визначається з урахуванням обсягу надходжень готівки, специфіки діяльності та тривалості операційного циклу. Перевищення ліміту допускається лише в

окремих випадках (на день виплати заробітної плати чи відряджень), що відповідає нормам п. 18 Положення НБУ[15].

Готівка використовується виключно на передбачені законодавством цілі, серед яких:

- видача підзвітних сум на відрядження та господарські потреби;
- оплата послуг, що не перевищують встановлених законодавством обмежень;
- розрахунки із працівниками за окремими видами виплат;
- покриття дрібних адміністративних витрат, пов’язаних з операційною діяльністю.

Вся інша діяльність підприємства здійснюється у безготівковій формі, що відповідає високому рівню масштабності та фінансових потоків ТОВ «****».

Процес документального оформлення готівкових операцій на підприємстві включає формування комплекту обов’язкових первинних документів. Зокрема:

Прибутковий касовий ордер (ПКО) оформлюється у разі надходження готівки до каси. Ордер реєструється у журналі реєстрації ПКО та підписується головним бухгалтером і касиром.

Видатковий касовий ордер (ВКО) використовується для видачі готівки працівникам або контрагентам. Документ містить підставу платежу, підписи відповідальних осіб та підтвердження отримувача коштів.

Касова книга, яка ведеться у паперовій або електронній формі, є основним регістром аналітичного обліку готівки. Кожна операція вноситься до неї в день здійснення, що забезпечує оперативне відображення залишку готівки.

Нижче подано таблицю 2.3 первинних документів, які використовуються при обліку готівкових коштів на ТОВ «****».

Подана таблиця 2.3 систематизує основні первинні документи, що використовуються на ТОВ «****» для оформлення та обліку готівкових операцій. Зміст таблиці відображає нормативно встановлений порядок

документального забезпечення руху готівкових коштів відповідно до Положення НБУ №148 «Про ведення касових операцій у національній валюті». Кожен документ, наведений у таблиці, має чітко визначене функціональне призначення та застосовується на певному етапі касових операцій.

Таблиця 2.3.

Первинні документи з обліку готівкових коштів

ТОВ «****»

№ з/п	Первинний документ	Призначення документа	Хто оформлює	Нормативне регулювання
1	Прибутковий касовий ордер (ПКО)	Оформлення надходження готівки в касу; підтвердження факту отримання коштів	Касир, головний бухгалтер	Положення НБУ №148, п. 26–28
2	Видатковий касовий ордер (ВКО)	Видача готівки працівникам або контрагентам; оформлення господарських витрат	Касир, головний бухгалтер	Положення НБУ №148, п. 29–31
3	Касова книга	Щоденний облік надходжень і видатків готівки; формування залишку в касі	Касир	Положення НБУ №148, п. 39–46
4	Журнал реєстрації ПКО і ВКО	Контроль за рухом оформлених ордерів; аналітичний реєстр	Бухгалтерія	Положення НБУ №148
5	Авансовий звіт	Підтвердження витрат підзвітних осіб; списання використаних сум	Підзвітна особа, бухгалтер	Наказ МФУ №841 «Про авансові звіти»
6	Акт інвентаризації готівки	Перевірка фактичної наявності готівки та грошових документів	Інвентаризаційна комісія	Наказ МФУ №879 «Про інвентаризацію»
7	Відомість на виплату коштів (зарплата, премії)	Видача готівкових сум працівникам	Касир, бухгалтер	Положення НБУ №148; КЗпП

Зокрема, прибуткові та видаткові касові ордери є обов’язковими документами для оформлення надходжень та видачі готівки з каси підприємства, що забезпечує контроль за законністю та цільовим використанням коштів.

Касова книга виступає основним регістром аналітичного обліку готівки, у якому щоденно відображається фактичний рух коштів і визначається залишок у касі. Журнал реєстрації ПКО і ВКО забезпечує додатковий контроль за повнотою використання касових документів та дотриманням касової дисципліни.

Авансовий звіт, що подається підзвітними особами, слугує підтвердженням здійснених витрат та використаних готівкових коштів. Він доповнюється підтвердними документами (фіскальними чеками, квитанціями), що забезпечує законність їх списання. Акт інвентаризації готівки використовується для перевірки фактичної наявності готівки у касі відповідно до Наказу МФУ, що є важливим елементом внутрішнього контролю та захисту коштів підприємства. Таким чином, таблиця комплексно відображає систему первинних документів, що забезпечують достовірність і контрольованість готівкових операцій на підприємстві.[13]

Рахунок 30 «Готівка» призначений для узагальнення інформації про наявність та рух грошових коштів у касі підприємства.

Тип: Активні рахунки.

Рахунок 30 має такі субрахунки:

301 «Готівка в національній валюті»

302 «Готівка в іноземній валюті»

Синтетичний облік ведеться у розрізі субрахунків, а аналітичний - у межах касової книги та відповідних журналів реєстрації ордерів.

Кореспонденція рахунків за готівковими операціями включає операції:

- надходження готівки з банку (Дт 301 Кт 311);
- видача готівки підзвітним особам (Дт 372 Кт 301);
- погашення заборгованості працівниками (Дт 301 Кт 372);
- внесення готівки на поточний рахунок (Дт 311 Кт 301).

На підприємстві відбулись господарські операції, які відображені в таблиці 2.4

Таблиця 2.4

Кореспонденція рахунку 30 «Готівка» із синтетичними рахунками

Рахунок 30 «Готівка» кореспондує»			
	за дебетом з кредитом рахунків:		за кредитом з дебетом рахунків:
14	«Довгострокові фінансові інвестиції»	14	«Довгострокові фінансові інвестиції»
15	«Капітальні інвестиції»	15	«Капітальні інвестиції»
16	Виключено	30	«Готівка»
18	«Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи»	31	«Рахунки в банках»
30	«Готівка»	33	«Інші кошти»
31	«Рахунки в банках»	35	«Поточні фінансові інвестиції»
34	«Короткострокові векселі одержані»	36	«Розрахунки з покупцями та замовниками»
36	«Розрахунки з покупцями та замовниками»	37	«Розрахунки з різними дебіторами»
37	«Розрахунки з різними дебіторами»	39	«Витрати майбутніх періодів»
40	«Зареєстрований (пайовий) капітал»	40	«Зареєстрований (пайовий) капітал»
41	Виключено	41	Виключено
42	«Додатковий капітал»	45	«Вилучений капітал»
45	«Вилучений капітал»	46	«Неоплачений капітал»
46	«Неоплачений капітал»	47	«Забезпечення майбутніх витрат і платежів»
48	«Цільове фінансування і цільові надходження»	48	«Цільове фінансування і цільові надходження»
50	«Довгострокові позики»	50	«Довгострокові позики»
52	«Довгострокові зобов’язання за облігаціями»	51	«Довгострокові векселі видані»
55	«Інші довгострокові зобов’язання»	52	«Довгострокові зобов’язання за облігаціями»
60	«Короткострокові позики»	53	«Довгострокові зобов’язання з оренди»
63	«Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	55	«Інші довгострокові зобов’язання»
66	«Розрахунки за виплатами працівникам»	60	«Короткострокові позики»
68	«Розрахунки за іншими операціями»	61	«Поточна заборгованість за довгостроковими зобов’язаннями»
69	«Доходи майбутніх періодів»	62	«Короткострокові векселі видані»
70	«Доходи від реалізації»	63	«Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
71	«Інший операційний дохід»	65	«Розрахунки за страхуванням»
73	«Інші фінансові доходи»	66	«Розрахунки за виплатами працівникам»
74	«Інші доходи»	67	«Розрахунки з учасниками та кошти клієнтів»
75	Виключено	68	«Розрахунки за іншими операціями»
76	«Страхові платежі»	69	«Доходи майбутніх періодів»
97	Виключено	70	«Доходи від реалізації»
		76	«Страхові платежі»
		84	«Інші операційні витрати»
		85	Виключено
		90	«Собівартість реалізації»
		91	«Загальновиробничі витрати»
		92	«Адміністративні витрати»
		93	«Витрати на збут»
		94	«Інші витрати операційної діяльності»
		95	«Фінансові витрати»
		97	«Інші витрати»
		99	Виключено

Безготівкові кошти становлять основну частку грошових активів ТОВ «****», що зумовлено масштабністю операцій, значними товарними потоками та необхідністю оперативних розрахунків із постачальниками, покупцями та фінансовими установами. Облік коштів на рахунках у банках регламентується нормами Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №996-XIV, НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», Інструкцією НБУ №22 «Про безготівкові розрахунки в національній валюті», а також НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [14] у частині обліку валютних операцій та курсових різниць.

ТОВ «****» використовує поточні рахунки у національній та іноземній валюті, відкриті в обслуговуючих банках. Розрахунки з контрагентами здійснюються переважно у безготівковій формі, що відповідає вимогам аграрно-трейдингової діяльності, яка характеризується великими обсягами платежів і високою швидкістю обороту коштів.

ТОВ «****» використовує поточні рахунки у національній та іноземній валюті, відкриті в обслуговуючих банках. Розрахунки з контрагентами здійснюються переважно у безготівковій формі, що відповідає вимогам аграрно-трейдингової діяльності, яка характеризується великими обсягами платежів і високою швидкістю обороту коштів.

Основним первинним документом з обліку безготівкових коштів є:

- банківська виписка,
- додані розрахункові документи (платіжні доручення, меморіальні ордери, електронні платіжні документи).

Банківська виписка підтверджує факт руху коштів і містить інформацію про залишок, надходження, списання та реквізити операцій. На її підставі система BAS ERP автоматично формує бухгалтерські проведення.

Нижче подано таблицю 2.5 первинних документів, які використовуються при обліку безготівкових коштів на ТОВ «****».

Таблиця 2.5.

Первинні документи з обліку безготівкових коштів ТОВ «****»

№ з/п	Первинний документ	Призначення	Хто оформлює	Нормативне регулювання
1	Банківська виписка	Підтвердження руху коштів на рахунках; підстава для проведення записів у бухобліку	Банк; бухгалтер імпортує в систему	Інструкція НБУ №22
2	Платіжне доручення	Ініціювання платежів у національній валюті	Бухгалтер, керівник	Інструкція №22; Закон «Про платіжні послуги»
3	Меморіальний ордер банку	Документальне підтвердження операцій, ініційованих банком	Банк	Інструкція НБУ №22
4	SWIFT/MT-документи	Платежі у валюті; підтвердження валютних операцій	Банк, бухгалтер	Закон №2473-VIII «Про валюту»
5	Платіжні вимоги	Примусові або добровільні списання коштів	Банк/одержувач	Інструкція НБУ №22
6	Реєстр електронних платежів	Зведена інформація про всі електронні платежі за день	Бухгалтер (BAS ERP)	Закон №2155-VIII «Про електронні документи»
7	Відомість руху корпоративних карток	Відображення операцій із використанням корпоративних карток	Бухгалтер	Інструкція НБУ №705
8	Авансовий звіт із прикріпленими чеками	Підтвердження витрат за корпоративною карткою	Підзвітна особа	Наказ МФУ №841
9	Курсові довідки банку	Фіксація валютного курсу для обліку	Банк	НП(С)БО 21

Таблиця 2.5. узагальнює основні первинні документи, що використовуються в обліку безготівкових коштів на ТОВ «****», та описує їх функціональне призначення відповідно до чинних нормативно-правових актів НБУ та Міністерства фінансів України. Основним документом, що підтверджує рух коштів на поточних та валютних рахунках, є банківська виписка. Вона є підставою для бухгалтерських проведень та забезпечує достовірність відображення операцій у синтетичному та аналітичному обліку.

Платіжні доручення формуються бухгалтерією підприємства для ініціювання платежів у національній валюті, тоді як меморіальні ордери банку

документують операції за рахунками, проведені банком за власною ініціативою (утримання комісій, списання коштів). SWIFT-повідомлення використовуються при здійсненні міжнародних валютних розрахунків, що є характерним для зовнішньоекономічної діяльності зернотрейдингових компаній.

У таблиці також відображено роль реєстрів електронних платежів, що формуються у BAS ERP, які забезпечують автоматизацію обліку та оперативність контролю за платежами. Документи з обліку корпоративних карток, зокрема авансові звіти з підтвердними документами, є важливим інструментом контролю витрат підзвітних осіб. Застосування курсових довідок банку забезпечує коректне визначення курсових різниць відповідно до вимог НП(С)БО 21.[15]

Грошові кошти, які зберігаються на рахунках у банках, відображаються в бухгалтерському обліку на рахунку 31 «Рахунки в банках». Рахунок 31 «Рахунки в банках» є одним із ключових у системі бухгалтерського обліку грошових коштів ТОВ «****», оскільки саме через нього проходить основна частина операцій, пов’язаних із розрахунками з контрагентами, бюджетом, працівниками та фінансовими установами. Його призначення визначено Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств та організацій, затвердженим наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р.

Рахунок 31 «Рахунки в банках» є активним, тому його залишок завжди відображається за дебетом і характеризує наявність коштів на рахунках на певну дату. Відповідно до характеру банківських рахунків підприємство веде аналітичний облік на субрахунках:

311 «Поточні рахунки в національній валюті»;

312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»;

313 «Інші рахунки в банку в національній валюті»;

314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті».

ТОВ «****» активно здійснює операції в іноземній валюті - зокрема, отримує валютну виручку від реалізації сільськогосподарської продукції нерезидентам, проводить розрахунки з іноземними постачальниками логістичних та експедиторських послуг, здійснює валютні платежі за транспортними, експортними та брокерськими контрактами. У зв'язку з цим правильний облік курсових різниць є необхідним елементом достовірного відображення фінансового результату підприємства.

Таблиця 2.6

Кореспонденція рахунку 31 «Рахунки в банках» із синтетичними рахунками

Рахунок 31 «Рахунки в банках» кореспондує			
	за дебетом з кредитом рахунків:		**за кредитом з дебетом рахунків:**
14	«Довгострокові фінансові інвестиції»	14	«Довгострокові фінансові інвестиції»
15	«Капітальні інвестиції»	15	«Капітальні інвестиції»
16	Виключено	18	«Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи»
18	«Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи»	24	Виключено
30	«Готівка»	30	«Готівка»
31	«Рахунки в банках»	31	«Рахунки в банках»
33	«Інші кошти»	33	«Інші кошти»
34	«Короткострокові векселі одержані»	35	«Поточні фінансові інвестиції»
35	«Поточні фінансові інвестиції»	36	«Розрахунки з покупцями та замовниками»
36	«Розрахунки з покупцями та замовниками»	37	«Розрахунки з різними дебіторами»
37	«Розрахунки з різними дебіторами»	39	«Витрати майбутніх періодів»
40	«Зареєстрований (пайовий) капітал»	40	«Зареєстрований (пайовий) капітал»
41	Виключено	41	Виключено
42	«Додатковий капітал»	45	«Вилучений капітал»
45	«Вилучений капітал»	46	«Неоплачений капітал»
46	«Неоплачений капітал»	47	«Забезпечення майбутніх витрат і платежів»
48	«Цільове фінансування і цільові надходження»	48	«Цільове фінансування і цільові надходження»
50	«Довгострокові позики»	50	«Довгострокові позики»
52	«Довгострокові зобов'язання за облігаціями»	51	«Довгострокові векселі видані»
55	«Інші довгострокові зобов'язання»	52	«Довгострокові зобов'язання за облігаціями»
60	«Короткострокові позики»	53	«Довгострокові зобов'язання з оренди»
63	«Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	55	«Інші довгострокові зобов'язання»
64	«Розрахунки за податками й платежами»	60	«Короткострокові позики»
65	«Розрахунки за страхуванням»	61	«Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями»
66	«Розрахунки за виплатами працівникам»	62	«Короткострокові векселі видані»
68	«Розрахунки за іншими операціями»	63	«Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
69	«Доходи майбутніх періодів»	64	«Розрахунки за податками й платежами»
70	«Доходи від реалізації»	65	«Розрахунки за страхуванням»

71	«Інший операційний дохід»	66	«Розрахунки за виплатами працівникам»
73	«Інші фінансові доходи»	67	«Розрахунки з учасниками та кошти клієнтів»
74	«Інші доходи»	68	«Розрахунки за іншими операціями»
75	Виключено	69	«Доходи майбутніх періодів»
76	«Страхові платежі»	76	«Страхові платежі»
97	Виключено	84	«Інші операційні витрати»
		85	Виключено
		90	«Собівартість реалізації»
		91	«Загальновиробничі витрати»
		92	«Адміністративні витрати»
		93	«Витрати на збут»
		94	«Інші витрати операційної діяльності»
		95	«Фінансові витрати»
		97	«Інші витрати»
		99	Виключено

Порядок визначення та відображення курсових різниць регламентується Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів», затвердженим наказом Міністерства фінансів України №193 від 10.08.2000 р. Згідно з вимогами цього стандарту, курсові різниці виникають у разі зміни офіційного курсу гривні до іноземної валюти між датою первісного визнання активу або зобов’язання та датою здійснення операції або датою складання балансу.

Визначення курсових різниць відбувається на на дату здійснення господарської операції (наприклад, надходження валютної виручки або оплата нерезиденту) та на дату балансу (останній календарний день звітного періоду).

Наприклад: якщо на валютному рахунку підприємства (312) обліковувалося $100 000 за курсом 36,00 грн/дол., а на дату балансу курс НБУ становив 37,00 грн/дол., то підприємство отримає позитивну курсову різницю:

$$100\,000 \times (37 - 36) = 100\,000 \text{ грн доходу,}$$

що відображається у кредиті рахунку 714.

Якщо ж відбувається зниження курсу, відповідна сума визнається витратами на рахунку 945.

Оскільки діяльність ТОВ «****» безпосередньо пов’язана з міжнародними ринками (експорт зернових, логістичні послуги), коливання валютних курсів мають суттєвий вплив на:

- ліквідність підприємства;
- структуру доходів та витрат;
- чистий фінансовий результат;
- показники рентабельності.

Зростання курсу іноземної валюти може збільшувати операційні доходи підприємства, якщо сформований валютний залишок є значним. Водночас зниження курсу формує операційні витрати, що може істотно впливати на фінансову стійкість у періоди високої волатильності валютного ринку.

Облік курсових різниць відповідно до НП(С)БО 21 є критично важливим інструментом формування достовірної фінансової звітності та управління ризиками валютних коливань у діяльності ТОВ «****».

У контексті такої залежності фінансових результатів від валютних коливань особливо важливим є аналіз фактичного руху грошових коштів підприємства, оскільки саме він дозволяє визначити реальні масштаби впливу зовнішніх чинників на фінансову діяльність. Детальна оцінка надходжень та витрат через банківські рахунки дає можливість виявити не лише обсяги грошових потоків, але й їхню структуру, сезонність, стабільність та відповідність операційним потребам підприємства. З огляду на це, для глибшого розуміння фінансової динаміки ТОВ «****» доцільним є аналіз графічних ілюстрацій, які відображають фактичний стан і зміну грошових потоків за досліджуваний період.

Представлена графічна ілюстрація (рис. 2.8.) відображає зміну обсягу коштів, отриманих ТОВ «****» на банківські рахунки. Наведено дані у розрізі всіх банківських операцій підприємства, що дозволяє оцінити інтенсивність фінансових потоків і ділову активність.

Упродовж 2018–2020 рр. обсяги надходжень залишалися порівняно невеликими та стабільними, що відображає початковий етап операційної діяльності підприємства та обмеженість фінансових операцій у ці роки. Кількість транзакцій у цей період також була невисокою.

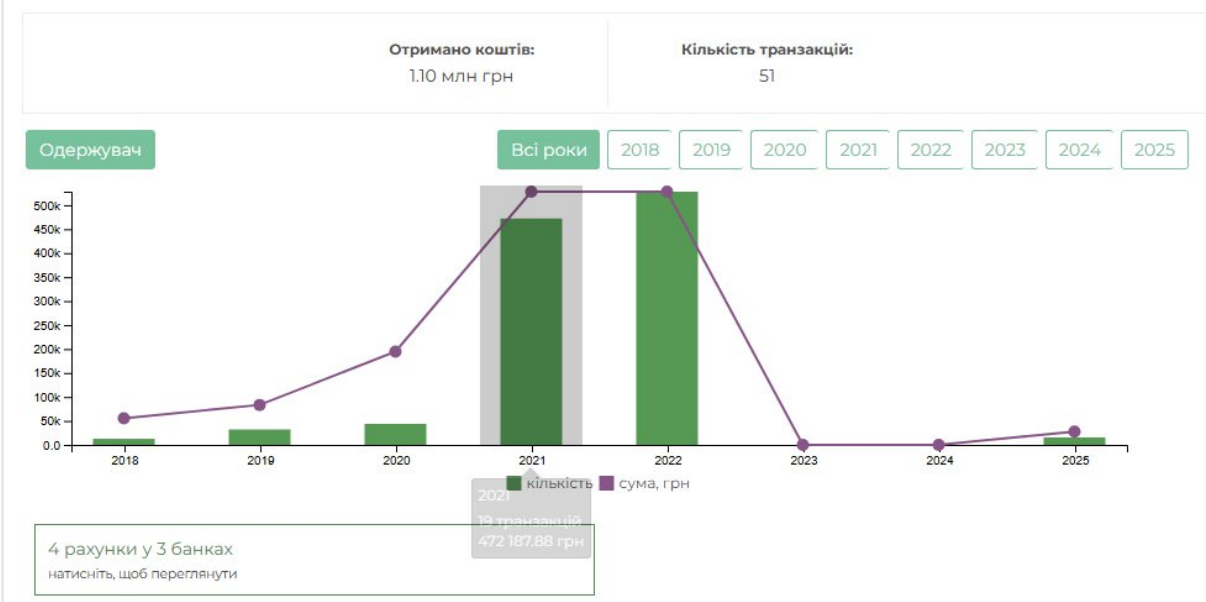

Рис. 2.8. Динаміка отриманих безготівкових коштів та кількості транзакцій ТОВ «****» за 2018–2025 рр.

Значне зростання фінансової активності спостерігається у 2021–2022 рр.. Обсяг отриманих коштів різко збільшується, досягаючи пікового значення близько 500 тис. грн, а кількість транзакцій - найбільшого рівня за весь досліджуваний період. Саме ці роки характеризуються інтенсивною господарською діяльністю підприємства, розширенням клієнтської бази та збільшенням обсягів продажів.

У 2023 р. відбувається різкий спад як у сумі надходжень, так і в кількості транзакцій. Це може бути пов’язано із зовнішніми економічними факторами (військові дії, ринкова нестабільність), зміною партнерських відносин або скороченням зовнішньоекономічних операцій.

У 2024–2025 рр. фіксується поступове відновлення активності: кількість транзакцій дещо збільшується, а обсяг надходжень демонструє помірне зростання. Хоча рівень фінансових потоків ще далекий від пікових значень 2021–2022 рр., тенденція свідчить про стабілізацію операційної діяльності.

У практичній діяльності підприємств, зокрема тих, що працюють у сфері аграрного трейдингу та логістики, можливими є ситуації, коли грошові кошти фактично вибули з одного місця зберігання, але ще не надійшли на банківський рахунок. Такі транзитні суми потребують окремого бухгалтерського відображення, що забезпечує повноту та достовірність облікових даних. У ТОВ «****» для цього використовується рахунок 333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті», призначений для обліку коштів, що тимчасово перебувають у процесі переміщення між касою та банківською установою.

На рахунку 33 «Інші кошти» ведеться узагальнення інформації про наявність та рух грошових документів (у національній та іноземній валюті), які знаходяться в касі підприємства (поштових марок, марок гербового збору, сплачених проїзних документів, сплачених путівок до санаторіїв, пансіонатів, будинків відпочинку тощо), електронних грошей та про кошти в дорозі, тобто грошові суми, внесені в каси банків, ощадні каси або поштові відділення для подальшого їх зарахування на розрахункові або інші рахунки підприємства.

Рахунок 33 «Інші кошти» має такі субрахунки:

331 «Грошові документи в національній валюті»

332 «Грошові документи в іноземній валюті»

333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті»

334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті»

335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті»

За дебетом рахунку 33 «Інші кошти» відображається надходження грошових документів у касу підприємства та коштів в дорозі, за кредитом - вибуття грошових документів та списання коштів у дорозі після їх зарахування на відповідні рахунки.

Облік коштів у дорозі на ТОВ «****» забезпечує точність відображення усіх грошових потоків, дозволяє уникнути викривлення оперативної інформації про залишки коштів та сприяє формуванню достовірних показників ліквідності. Рахунок 333 є важливою складовою системи обліку грошових коштів підприємства та гарантує повноту відображення операцій у момент їх фактичного здійснення.

Таблиця 2.7

Кореспонденція рахунку 31 «Рахунки в банках» із синтетичними рахунками

Рахунок 33 «Інші кошти» кореспондує			
	за дебетом з кредитом рахунків:		за кредитом з дебетом рахунків:
16	Виключено	15	«Капітальні інвестиції»
18	«Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи»	18	«Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи»
30	«Готівка»	31	«Рахунки в банках»
31	«Рахунки в банках»	37	«Розрахунки з різними дебіторами»
37	«Розрахунки з різними дебіторами»	50	«Довгострокові позики»
50	«Довгострокові позики»	60	«Короткострокові позики»
60	«Короткострокові позики»	66	«Розрахунки за виплатами працівникам»
68	«Розрахунки за іншими операціями»	68	«Розрахунки за іншими операціями»
70	«Доходи від реалізації»	84	«Інші операційні витрати»
71	«Інший операційний дохід»	85	Виключено
		92	«Адміністративні витрати»
		93	«Витрати на збут»
		94	«Інші витрати операційної діяльності»
		99	Виключено

Розглянувши організацію обліку готівкових і безготівкових коштів на ТОВ «****», а також порядок документального оформлення та відображення

всіх ключових операцій (у тому числі валютних і транзитних сум), доцільно узагальнити інформацію щодо того, яким чином відповідні бухгалтерські рахунки та первинні документи інтегруються у фінансову звітність підприємства. Оскільки грошові кошти є одним із найважливіших елементів оборотних активів і визначають рівень ліквідності компанії, важливо простежити їх відображення у балансі та Звіті про рух грошових коштів. Систематизація цих аспектів у вигляді аналітичної таблиці дає змогу чітко продемонструвати взаємозв'язок між обліковою інформацією, нормативною базою та звітними даними ТОВ «****», що є необхідною передумовою для подальшого аналізу ефективності управління грошовими потоками підприємства.

Таблиця.2.8

Відображення грошових коштів у фінансовій звітності ТОВ «****»

№	Елемент обліку грошових коштів	Бухгалтерські рахунки	Первинні документи	Відображення у фінансовій звітності	Нормативне регулювання
1	Готівка в касі	301 «Готівка в національній валюті»; 302 «Готівка в іноземній валюті»	ПКО, ВКО, Касова книга, Авансовий звіт	Баланс: Розділ II. Оборотні активи → Грошові кошти та їх еквіваленти	Положення НБУ №148; Закон №996-XIV
2	Кошти на поточних рахунках (гривня)	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	Банківська виписка, платіжні доручення	Баланс: Грошові кошти та їх еквіваленти; Звіт про рух коштів: усі види діяльності	НП(С)БО 1; План рахунків (Наказ МФУ №291)
3	Кошти на валютних рахунках	312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»	Банківська виписка, SWIFT-повідомлення	Баланс: Грошові кошти та їх еквіваленти; Звіт про рух коштів (операційна та фінансова діяльність)	НП(С)БО 21; IAS 7

№	Елемент обліку грошових коштів	Бухгалтерські рахунки	Первинні документи	Відображення у фінансовій звітності	Нормативне регулювання
4	Кошти в дорозі	333 «Грошові кошти в дорозі в нац. валюті»	Квитанція банку, інкасаційні відомості	Баланс: Грошові кошти та їх еквіваленти	План рахунків; Положення НБУ №148
5	Еквіваленти грошових коштів	351 «Еквіваленти грошових коштів»	Договори та виписки за короткостроковими депозитами	Баланс: Грошові кошти та їх еквіваленти	НП(С)БО 1; IAS 7
6	Операційні грошові потоки	Рахунки класів 3, 6, 7	Банківські виписки, платіжні документи	Звіт про рух грошових коштів: Операційна діяльність	IAS 7; Методрекомендації МФУ
7	Інвестиційні грошові потоки	10, 11, 12, 30, 31	Акти введення в експлуатацію, договори купівлі-продажу	Звіт про рух коштів: Інвестиційна діяльність	IAS 7
8	Фінансові грошові потоки	50, 60, 95, 31	Кредитні договори, графіки погашення, банківські виписки	Звіт про рух коштів: Фінансова діяльність	IAS 7; Закон №996-XIV

Представлена таблиця систематизує основні елементи обліку грошових коштів на ТОВ «****» та демонструє, яким чином відповідні операції відображаються в офіційній фінансовій звітності підприємства. У структурованому вигляді подано взаємозв’язок між бухгалтерськими рахунками, первинними документами та формами звітності, що забезпечує повноту, контрольованість і достовірність інформації про грошові потоки.

Наведені дані свідчать, що ключовими статтями обліку грошових коштів є готівка, кошти на поточних і валютних рахунках, а також грошові кошти в дорозі. Вони формують статтю «Грошові кошти та їх еквіваленти» у балансі (Звіт про фінансовий стан), що відповідає вимогам НП(С)БО 1 та Закону України №996-XIV. Операційні, інвестиційні та фінансові грошові потоки узагальнюються у Звіті про рух грошових коштів відповідно до класифікації,

встановленої стандартом IAS 7 “Statement of Cash Flows”, що регламентує міжнародну практику структурування грошових потоків.

Кожна позиція таблиці пов’язана з конкретним комплексом первинних документів: касові документи (ПКО, ВКО), банківські виписки, SWIFT-повідомлення, інкасаційні реєстри, авансові звіти тощо. Саме ці документи слугують підставою для формування синтетичного та аналітичного обліку, а також підтверджують законність та реальність господарських операцій. Нормативне забезпечення представлено актами Національного банку України, Наказом МФУ №291 (План рахунків), НП(С)БО та IFRS-вимогами, що регламентують методологічні підходи до формування фінансової інформації.

Узагальнюючи, структура таблиці демонструє цілісну систему документального оформлення, бухгалтерського відображення та звітності за операціями з грошовими коштами в ТОВ «****». Це забезпечує прозорість руху коштів, підвищує якість внутрішнього контролю та формує достовірну інформаційну базу для прийняття управлінських рішень.

Система обліку грошових коштів на ТОВ «****» є структурованою, регламентованою та побудованою відповідно до вимог чинного законодавства, На підприємстві налагоджено чіткий порядок документального оформлення операцій з готівковими та безготівковими коштами, здійснюється системний контроль за їх рухом, забезпечується належне ведення синтетичного й аналітичного обліку на рахунках. Організація обліку грошових коштів на ТОВ «****» забезпечує повноту, достовірність і прозорість інформації про рух коштів, що створює надійну основу для ефективного управління ліквідністю, контролю платоспроможності та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

2.3. Оцінка системи внутрішнього контролю грошових коштів

Ефективна система внутрішнього контролю грошових коштів є ключовим елементом фінансової безпеки ТОВ «****», оскільки забезпечує запобігання помилкам і зловживанням, дотримання нормативно-правових вимог, а також достовірність облікових даних і звітності. З огляду на те, що підприємство здійснює значний обсяг розрахункових операцій у національній та іноземній валюті, функціонування надійної системи контролю є необхідною умовою підтримання платоспроможності та стабільності фінансових потоків.

Методологічною основою оцінки внутрішнього контролю виступають принципи моделі COSO Internal Control Framework, затвердженої Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, яка є загальновизнаним міжнародним стандартом побудови системи контролю (рис 2.9).

Рис 2.9 Система внутрішнього контролю грошових коштів

Згідно з цією моделлю, ефективна система внутрішнього контролю повинна включати п’ять взаємопов’язаних компонентів: контрольне середовище, оцінку ризиків, контрольні заходи, інформацію та комунікацію, моніторинг. Аналіз діяльності ТОВ «****» свідчить, що підприємство застосовує більшість даних елементів у практиці управління грошовими потоками.

Графічна схема (рис 2.9.), побудована на основі моделі COSO, узагальнює ключові компоненти системи внутрішнього контролю ТОВ «****» та демонструє логічні взаємозв'язки між контрольним середовищем, управлінням ризиками, контрольними заходами, інформаційними потоками та процесами моніторингу.

Водночас для більш детальної характеристики внутрішнього контролю важливо конкретизувати, як ці елементи реалізуються у повсякденній діяльності підприємства під час проведення різних типів фінансових операцій. Саме тому наступна таблиця 2.10 (Додаток 1) систематизує контрольні процедури за основними групами операцій з грошовими коштами, що дозволяє оцінити практичне застосування принципів внутрішнього контролю та ступінь їх інтеграції у бізнес-процеси підприємства.

Представлена таблиця узагальнює комплекс контрольних процедур, які застосовуються ТОВ «****» для забезпечення достовірності, безперервності та безпеки операцій з грошовими коштами. Систематизація контрольних заходів за видами операцій дозволяє оцінити рівень організації внутрішнього контролю та встановити відповідність практики підприємства вимогам національного законодавства, регулятивних актів Національного банку України та міжнародної концепції COSO Internal Control Framework.

Аналіз таблиці свідчить, що контроль грошових коштів на підприємстві здійснюється на всіх ключових стадіях фінансового процесу - від надходження та видачі готівки до проведення безготівкових розрахунків, валютних операцій, операцій із корпоративними картками, інкасації та формування фінансової звітності. Особливо вагомим є блок контролю готівкових операцій, який передбачає суворе дотримання Положення НБУ №148, щоденне ведення касової книги, обов'язкову інвентаризацію каси та чіткий розподіл відповідальності між касиром і бухгалтером. Це мінімізує ризик неправильного оформлення документів і зловживань при роботі з готівкою.

Контроль безготівкових операцій характеризується більш високим рівнем автоматизації: використання BAS ERP, подвійна авторизація платежів, обмеження доступу до інтернет-банкінгу та регулярне звіряння банківських виписок забезпечують високу точність відображення операцій та захист фінансових ресурсів від несанкціонованих дій. Окреме місце займає контроль валютних операцій та курсових різниць, що є особливо важливим для підприємства, яке активно працює на міжнародному аграрному ринку та залежить від коливання валютних курсів.

У підсумку, таблиця демонструє, що система внутрішнього контролю ТОВ «****» є комплексною, багаторівневою та охоплює всі напрями фінансових операцій. Її функціонування ґрунтується на поєднанні нормативно-правових вимог, внутрішніх регламентів та сучасних цифрових інструментів, що забезпечує належний рівень прозорості, фінансової стабільності та достовірності облікової інформації.

РОЗДІЛ 3.
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Вдосконалення методики обліку грошових коштів: запровадження автоматизованих інструментів cash-flow management

За результатами проведеного аналізу обліку, руху та внутрішнього контролю грошових коштів на ТОВ «****» встановлено низку організаційних, інформаційних та контрольних аспектів, які потребують зміцнення з метою підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами та забезпечення стабільності грошових потоків. Зростання обсягів операцій підприємства, активна участь у зовнішньоекономічній діяльності та використання мультивалютних розрахунків підвищують вимоги до якості бухгалтерського обліку, мінімізації фінансових ризиків та надійності внутрішнього контролю.

Ефективність управління грошовими коштами значною мірою залежить від якості методичного забезпечення їх обліку, своєчасності отримання інформації про рух коштів та здатності підприємства прогнозувати майбутні фінансові надходження і виплати. Для підприємств аграрно-трейдингового сектору, таких як ТОВ «****», характерною є висока інтенсивність грошових потоків, робота з великою кількістю контрагентів, сезонність закупівель і експорту, а також значна частка операцій у іноземній валюті. У таких умовах традиційні, частково ручні методи ведення обліку не забезпечують достатнього рівня оперативності й точності. Тому удосконалення методики обліку та впровадження автоматизованих інструментів cash-flow management є стратегічно важливим напрямом підвищення фінансової стійкості підприємства.

Автоматизація методики обліку грошових коштів дозволяє вирішити такі виявлені проблеми:

- затримки у відображенні операцій через ручний введення часто великого обсягу даних;

- ризики помилок при переносі інформації з банківських виписок до регістрів обліку;
- неточності прогнозування майбутніх надходжень і виплат;
- ускладнений аналіз валютних потоків і курсових різниць;
- недостатня прозорість руху коштів у реальному часі, що ускладнює управління ліквідністю;
- фрагментація даних між бухгалтерським обліком, фінансовим менеджментом і виробничими процесами.

Для підприємства зі значним обсягом експортних операцій саме cash-flow management є ключовою функцією фінансового управління.

Для ТОВ «****» доцільним є впровадження комплексної цифрової системи управління грошовими потоками, яка повинна охоплювати такі інструменти:

1. Інтеграція банківських API в BAS ERP дозволяє:

- автоматично завантажувати банківські виписки (в режимі online);
- формувати бухгалтерські проведення без участі бухгалтера;
- відстежувати залишки коштів на кожному рахунку в реальному часі;
- скоротити обсяг ручної роботи на 70–80%.

Це значно підвищує швидкість облікових процесів та мінімізує ризик помилок.

2. Автоматизована форма «Календар руху коштів» пропонує впровадження електронного календаря cash-flow із поділом на:

- операційну діяльність (закупівлі, продаж, логістика);
- фінансову діяльність (погашення кредитів, відсотки, податки);
- інвестиційну діяльність.

Календар формуватиметься автоматично на основі: банківських виписок, зареєстрованих договорів, графіків оплати постачальникам, заявок на платежі.

Фінансовий директор отримує можливість оцінювати:

- прогнозний залишок коштів щоденно,

- сезонні піки та провали ліквідності,
- потребу в кредитних ресурсах.

3. Застосування Dashboard грошових потоків у Power BI забезпечить

- інтерактивну візуалізацію надходжень та виплат;
- аналіз валютної структури коштів;
- автоматичне формування Z-score ліквідності;
- відстеження показників cash conversion cycle;
- оперативне управління валютними ризиками.

Цифрові панелі дозволяють керівництву приймати рішення на основі даних, а не інтуїції.

4. З огляду на високу частку валютних операцій, пропонується модуль автоматичного обліку курсових різниць:

- автоматизувати переоцінку валютних залишків за НП(С)БО 21,
- автоматично формувати проведення:
  – Дт 945 / Кт 312 → при негативній різниці;
  – Дт 312 / Кт 714 → при позитивній різниці.

Рис. 3.1. Поширені проблеми управління грошовими потоками на підприємстві.

Це мінімізує ручні втручання та забезпечує повну відповідність стандартам.

Наведена схема (рис. 3.1.) узагальнює ключові проблеми, що виникають у процесі управління грошовими потоками на підприємствах, зокрема тих, що працюють у сфері аграрного трейдингу. До найбільш поширених належать брак грошових резервів, недостатній рівень автоматизації та централізації фінансових операцій, а також значна частка ручних процедур, що ускладнюють оперативність і точність облікових процесів. З іншого боку, зовнішні фактори - такі як незаплановане розширення діяльності, сезонні коливання бізнесу, затримки платежів контрагентами та нестабільність грошових потоків - формують додаткові ризики для забезпечення платоспроможності та стабільності підприємства.

Сукупність цих проблем підтверджує необхідність удосконалення системи обліку і контролю грошових коштів шляхом автоматизації, централізації та впровадження сучасних цифрових інструментів управління ліквідністю.

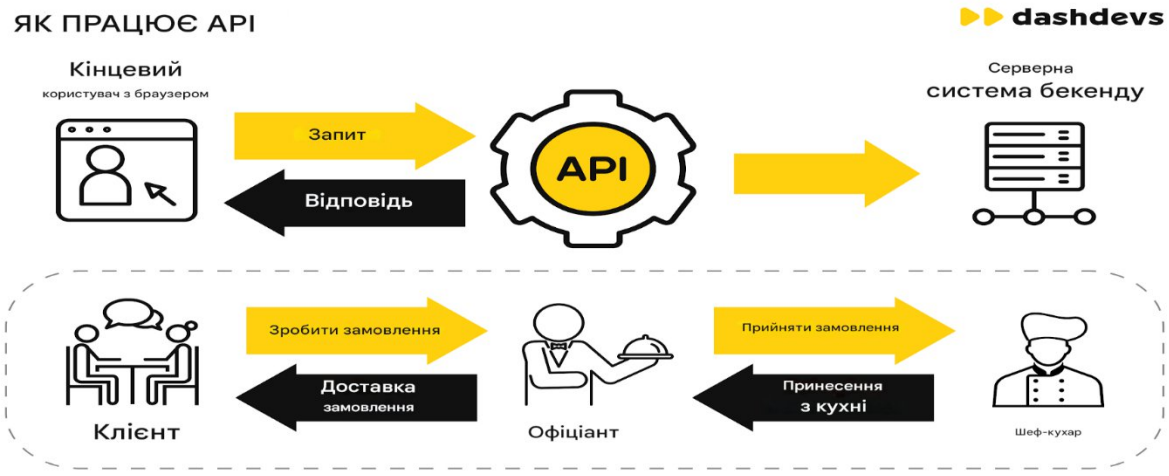

Рис. 3.2. Цифрова система cash-flow management на підприємстві

Графічна схема (рис3.2.) демонструє логіку цифрової системи cash-flow management, яка включає:

- інтеграцію банківських API з BAS ERP;

- автоматичне завантаження виписок;
- формування проведень за рахунками 30, 31, 33;
- створення прогнозного календаря руху коштів;
- побудову аналітичних панелей (dashboard) у Power BI;
- модуль обліку курсових різниць;
- формування управлінської аналітики cash-flow за видами діяльності (операційною, інвестиційною, фінансовою).

Система ash-flow management забезпечує повний цикл цифрової обробки грошових операцій - від отримання даних до управлінських рішень.

Для узагальнення ключових результататі, яких може досягнути ТОВ «****» у разі впровадження автоматизованих інструментів управління грошовими потоками представляємо структуру напрямків удосконалення методики обліку. В таблиці 3.1 показано конкретні практичні вигоди, що виникають за рахунок цифровізації облікових процесів та інтеграції сучасних технологічних рішень у фінансову діяльність підприємства.

Таблиця3.1

Ефекти від впровадження автоматизованої системи cash-flow management на ТОВ «****»

№	Напрям удосконалення	Сутність зміни	Очікуваний результат	Ефект для підприємства
1	Автоматичне завантаження банківських виписок (API)	Інтеграція даних банку з BAS ERP	Скорочення часу обробки документів	Мінус 70–80% ручних операцій
2	Автоматичне формування бухгалтерських проведень	Створення кореспонденцій за операціями надходжень і списань	Підвищення точності обліку	Зменшення помилок на 90%
3	Календар руху коштів	Формування прогнозів надходжень і виплат	Оперативне управління ліквідністю	Зменшення касових розривів
4	Power BI dashboard	Візуалізація грошових потоків у реальному часі	Підтримка ухвалення рішень	Прозорість грошових потоків

№	Напрям удосконалення	Сутність зміни	Очікуваний результат	Ефект для підприємства
5	Модуль обліку курсових різниць	Автоматичне нарахування 714/945	Коректність валютних операцій	Менші валютні ризики
6	Автоматизоване звірення залишків	Порівняння BAS ERP і банку в режимі online	Швидкість контролю	Повне виключення неузгодженостей
7	Єдина електронна система документообігу	Об’єднання касових, банківських і підзвітних операцій	Зручність і контроль	Єдина цифрова екосистема
8	Аналітика cash conversion cycle	Розрахунок циклу грошового обороту	Оцінка ефективності бізнесу	Підвищення обіговості коштів

Найсуттєвішим ефектом є значне скорочення трудомісткості обробки банківських документів, що досягається завдяки автоматичному завантаженню виписок і формуванню бухгалтерських проведень. Це дозволяє зменшити обсяг ручної роботи на 70–80%, суттєво знижує ризик помилок та підвищує швидкість відображення операцій у бухгалтерському обліку. Автоматизація обліку курсових різниць забезпечує точність відображення валютних операцій та мінімізує ризики, пов’язані з коливанням валютних курсів, що є критично важливим для підприємства з високою часткою операцій у іноземній валюті.

Важливу роль відіграє впровадження електронного календаря руху коштів, який забезпечує своєчасне прогнозування надходжень і виплат, дає змогу оперативно оцінювати майбутні залишки коштів та своєчасно реагувати на можливі дефіцити ліквідності. Завдяки цьому скорочуються касові розриви, зменшується потреба у короткостроковому кредитуванні, підвищується ефективність управління оборотним капіталом.

Розробка інтерактивних dashboard у Power BI дозволяє відстежувати рух грошових коштів у реальному часі, проводити глибокий аналіз структури надходжень і витрат, контролювати валютні ризики та key performance indicators (KPI) ліквідності. Це суттєво підвищує прозорість фінансової діяльності та

забезпечує керівництво оперативною аналітичною інформацією для прийняття рішень.

Наведена таблиця демонструє, що впровадження автоматизованої системи cash-flow management здатне забезпечити підприємству комплексний ефект - від підвищення якості облікової інформації до покращення фінансової стійкості та стратегічної гнучкості. Цифрова трансформація обліку стає не лише інструментом оптимізації процесів, але й важливою конкурентною перевагою у діяльності ТОВ «****».

3.2. Удосконалення внутрішнього контролю та аудиторських процедур щодо операцій з грошовими коштами

Ефективність управління грошовими коштами значною мірою визначається якістю функціонування системи внутрішнього контролю та аудиту. Для ТОВ «****», яке працює в умовах високої інтенсивності розрахункових операцій, мультивалютних транзакцій та сезонності аграрного ринку, посилення фінансового контролю є необхідною умовою забезпечення стабільності грошових потоків, зниження ризику шахрайства та підвищення достовірності фінансової інформації. З огляду на результати аналізу, доцільним є удосконалення внутрішнього контролю шляхом формування системи ключових контрольних точок, впровадження подвійної авторизації платежів та автоматизації контролю через ERP-середовище.

У сучасній практиці внутрішнього фінансового контролю широко застосовується механізм Впровадження процедури подвійного підтвердження платежів -dual authorization (подвійне підтвердження), який суттєво знижує ризик шахрайства та несанкціонованих списань коштів у банківських системах, у внутрішньому документообігу та для корпоративних карток

Подвійне підтвердження створює надійний бар'єр проти помилок та маніпуляцій із грошовими коштами і відповідає кращим міжнародним практикам internal control.

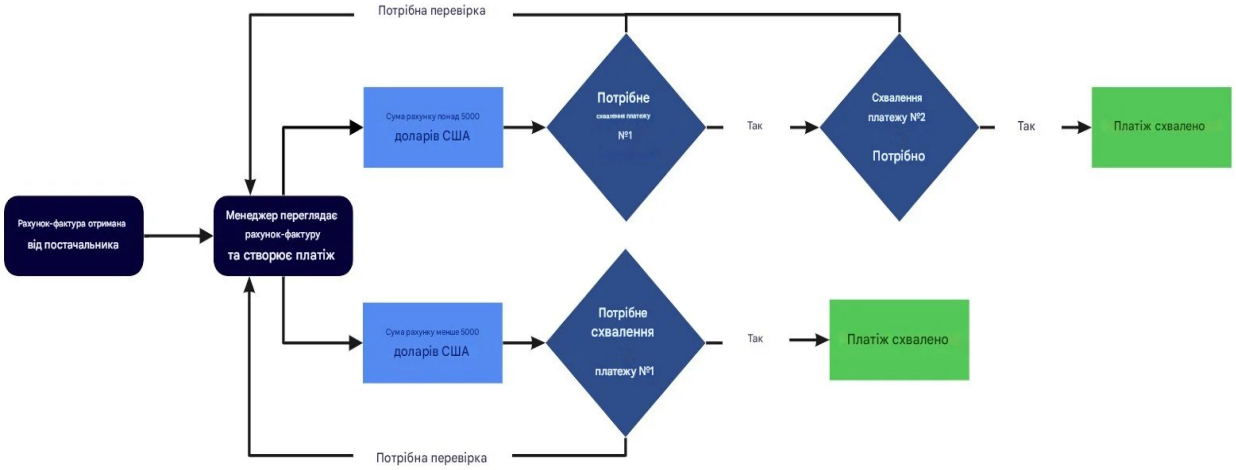

Рис. 3.3. Схема подвійного підтвердження платежів (Dual Authorization)

Представлена схема (рис. 3.3.) відображає логіку процесу подвійного підтвердження платежів (dual authorization), який є одним із ключових інструментів підсилення внутрішнього контролю грошових операцій на ТОВ «****». Система передбачає розмежування функцій ініціювання та підтвердження платежів між різними посадовими особами, що мінімізує ризик шахрайських дій, несанкціонованих списань та технічних помилок.

У типовому процесі ініціатор (бухгалтер, менеджер або фінансовий аналітик) формує заявку на платіж та готує необхідні підтвердні документи. Далі платіж проходить перший рівень перевірки - бухгалтерський контроль правильності реквізитів, сум та наявності договорів. Другий рівень

підтвердження здійснює фінансовий директор або директор підприємства, який оцінює доцільність платежу та відповідність бюджетним планам. Лише після подвійної авторизації платіж може бути проведений у банківській системі. У разі виявлення відхилень або ризикових ознак, система блокує платіж та вимагає додаткового погодження.

Таким чином, механізм dual authorization забезпечує не лише додатковий захист фінансових ресурсів, але й формує аудиторські сліди (audit trail), підвищує відповідальність персоналу та підтримує прозорість фінансового середовища підприємства.

Одним із найбільш ефективних інструментів посилення внутрішнього контролю грошових коштів є запровадження системи ключових контрольних точок [21] Вони дають змогу визначити критичні етапи руху коштів, на яких можливе виникнення помилок або зловживань. Можна структурувати ключові контрольні точки за трьома рівнями:

1. Операційні контрольні точки:

2. Контрольні точки для безготівкових операцій:

3 Стратегічні контрольні точки:

З огляду на масштаб діяльності підприємства та значну кількість транзакцій, ключовим напрямом удосконалення внутрішнього контролю є розвиток цифрової системи антифроду в межах ERP-середовища. Можна використовувати такі інструменти автоматизованого контролю:

1) Автоматичні правила контролю в BAS ERP

2) Антифрод-модулі

3) Логи доступу та цифрова аудиторська доріжка

4) Моніторинг валютних операцій

5) Інтеграція ERP із банківськими API

Автоматизація внутрішнього контролю дає змогу мінімізувати людський фактор та забезпечити високу точність контролю операцій у режимі реального часу.

Схема подвійного підтвердження платежів (рис 3.2.) наочно демонструє ключові етапи здійснення контрольних процедур та розмежування відповідальності між учасниками фінансового процесу. Вона відображає, яким чином система внутрішнього контролю ТОВ «****» може бути підсилена через впровадження чіткої послідовності авторизацій, що зменшує ризики несанкціонованих операцій і забезпечує прозорість платіжних рішень. Разом із тим, механізм dual authorization є лише одним із елементів комплексної системи контролю за рухом грошових коштів. Для системного удосконалення контролю необхідно охопити всі етапи: від касових операцій і роботи з корпоративними картками до валютних транзакцій та автоматизованого моніторингу ризикових операцій. Саме тому доцільно узагальнити весь спектр контрольних заходів у вигляді структурованої таблиці, що подана нижче та містить ключові напрями, інструменти й очікувані результати їх застосування.

Таблиця 3.3

Контрольні заходи щодо операцій з грошовими коштами та очікувані результати їх упровадження на ТОВ «****»

№ з/п	Напрям контролю	Контрольні заходи	Очікуваний результат / ефект
1	Система ключових контрольних точок	Визначення критичних етапів руху коштів (каса, банк, валютні операції, корпоративні картки); формалізація процедур перевірки на кожному етапі; затвердження контрольних чек-листів	Зменшення операційних помилок; прозорість фінансових процесів; підвищення керованості грошових потоків
2	Подвійне підтвердження платежів (dual authorization)	Розмежування ролей ініціатора та підтверджувача платежів; обов’язкова двофакторна авторизація у системі інтернет-банкінгу; окреме погодження ризикових та понадлімітних платежів	Зниження ризику шахрайства та несанкціонованих списань; посилення відповідальності посадових осіб; підвищення довіри до платіжної дисципліни
3	Контроль операцій з корпоративними	Встановлення індивідуальних лімітів; попереднє затвердження	Запобігання нецільовому використанню коштів;

№ з/п	Напрям контролю	Контрольні заходи	Очікуваний результат / ефект
	картками	переліку допустимих витрат; обов’язкові авансові звіти з підтвердними документами; періодичний вибірковий аудит транзакцій	зменшення дрібних, неузгоджених витрат; підвищення дисципліни підзвітних осіб
4	Автоматизований контроль у ERP-системі	Налаштування правил блокування дублюючих платежів; автоматичне звірення сум і реквізитів за договорами; перевірка наявності обов’язкових первинних документів перед проведенням операцій	Скорочення кількості технічних помилок; зменшення навантаження на ручний контроль; підвищення якості облікових даних
5	Антифрод-моніторинг	Використання вбудованих модулів виявлення аномальних транзакцій; автоматичне позначення «ризикових» операцій; формування звітів про підозрілі платежі	Раннє виявлення потенційних зловживань; зниження фінансових втрат; підвищення рівня фінансової безпеки
6	Моніторинг валютних операцій та курсових різниць	Автоматичний перерахунок залишків за НП(С)БО 21; контроль відповідності курсу НБУ; блокування проведення валютних операцій без документального підтвердження	Коректне відображення курсових різниць; зменшення валютних ризиків; підвищення достовірності фінансової звітності
7	Аудиторська доріжка (логування дій користувачів)	Збереження історії всіх змін і операцій у системі; фіксація користувачів, часу та змісту дій; надання логів для внутрішнього та зовнішнього аудиту	Підзвітність персоналу; можливість швидкого розслідування інцидентів; посилення контролю з боку керівництва
8	Регулярний внутрішній аудит грошових операцій	Планові та вибіркові перевірки каси, банківських операцій, корпоративних карток; тестування контрольних процедур; надання рекомендацій керівництву	Своєчасне виявлення недоліків системи контролю; їх усунення до настання суттєвих фінансових наслідків; безперервне удосконалення системи внутрішнього контролю

Наведена таблиця 3.3 узагальнює ключові напрями посилення внутрішнього контролю за операціями з грошовими коштами на ТОВ «****» та демонструє очікувані результати від упровадження відповідних контрольних заходів. Зокрема, поєднання системи ключових контрольних точок із процедурою подвійного підтвердження платежів і автоматизованим контролем

у ERP-середовищі дозволяє істотно знизити ризики помилок та шахрайства, підвищити прозорість фінансових процесів і якість облікової інформації. Використання антифрод-модулів, моніторинг валютних операцій і формування повної аудиторської доріжки створюють додатковий рівень захисту грошових коштів підприємства, тоді як регулярний внутрішній аудит забезпечує безперервне вдосконалення системи контролю. Сукупний ефект від реалізації зазначених заходів полягає у зміцненні фінансової безпеки підприємства та підвищенні довіри до його фінансової звітності з боку власників, кредиторів та інших зацікавлених сторін.

3.3. Використання сучасних цифрових технологій для контролю грошових потоків

Активна цифровізація бухгалтерського обліку визначає нові підходи до контролю грошових потоків, що забезпечують їх прозорість, ефективність та оперативність. Системи цифрового фінансового контролю стрімко розвиваються під впливом технологічних інновацій та міжнародних стандартів управління фінансами. Понад 80 % середніх і великих компаній у світі вже впровадили цифрові інструменти у процеси казначейства та управління ліквідністю. Підприємтво ТОВ «****», як учасник аграрно-трейдингового ринку, має високі потреби в точності, швидкості та прозорості грошових операцій, що робить застосування таких технологій стратегічно необхідним.

Онлайн-банкінг є одним із сучасних інструментів оперативного контролю грошових потоків. Сучасні банківські системи дистанційного обслуговування (Privat24 for Business, Raiffeisen Business Online, OTP Business) забезпечують підприємствам можливість здійснювати операції без фізичної присутності у банку, що значно підвищує ефективність управління коштами. Онлайн-банкінг дозволяє:

- отримувати банківські виписки в реальному часі (НБУ, Постанова №162 від 04.12.2018);

- відстежувати статус платежів та їх відповідність затвердженим заявкам;
- здійснювати контроль лімітів корпоративних карток;
- формувати автоматизовану історію платіжних операцій, що відповідає вимогам ведення бухгалтерського обліку [6] (рис. 3.4.)

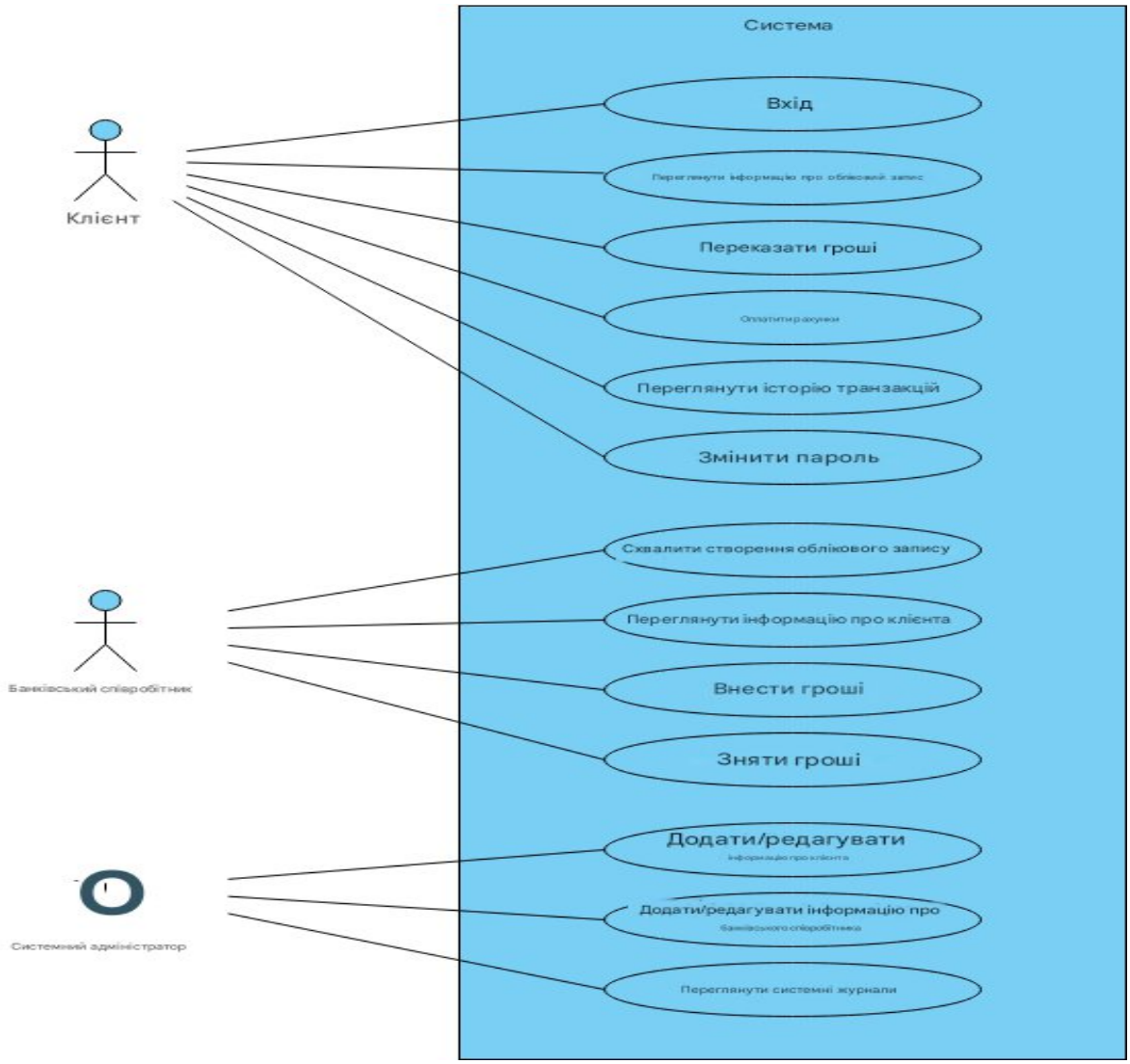

Рис. 3.4. Система Онлайн-банкінг

Згідно з дослідженням PwC «Cloud Accounting Study» (2023), використання онлайн-банкінгу в поєднанні з автоматизованими обліковими системами скорочує час обробки фінансових операцій щонайменше на 40 %, а також зменшує кількість технічних помилок у 3–4 рази.

Для ТОВ «****» це особливо важливо, оскільки підприємство працює з великими обсягами платежів та мультивалютними операціями, що потребують високої швидкості та точності обробки.

Для прогнозування руху грошових коштів можна використовувати BI-аналітику Power BI (рис 3.5) та Tableau (рис 3.6). У сучасних умовах цифрової трансформації фінансової функції підприємства аналітичні платформи Power BI та Tableau стають ключовими інструментами, що забезпечують якісно новий рівень управління грошовими потоками. Зростання обсягів даних, необхідність оперативного прийняття рішень та підвищені вимоги до прозорості фінансових операцій зумовлюють потребу в інтегрованих системах, здатних обробляти великі масиви інформації у режимі реального часу. Згідно з аналітичними звітами PwC Digital Finance Report [39,32]), використання BI-рішень дозволяє підвищити точність фінансових прогнозів на 25–40 %, а також суттєво скорочує час підготовки управлінської звітності.

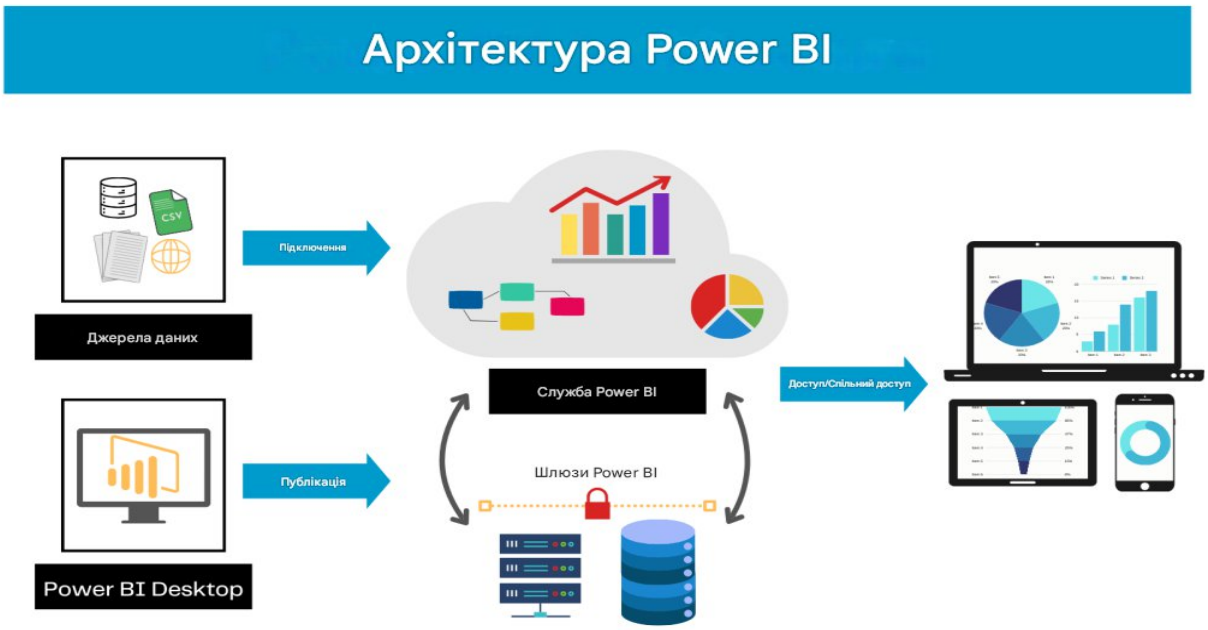

Рис. 3.5. Архітектура Power BI

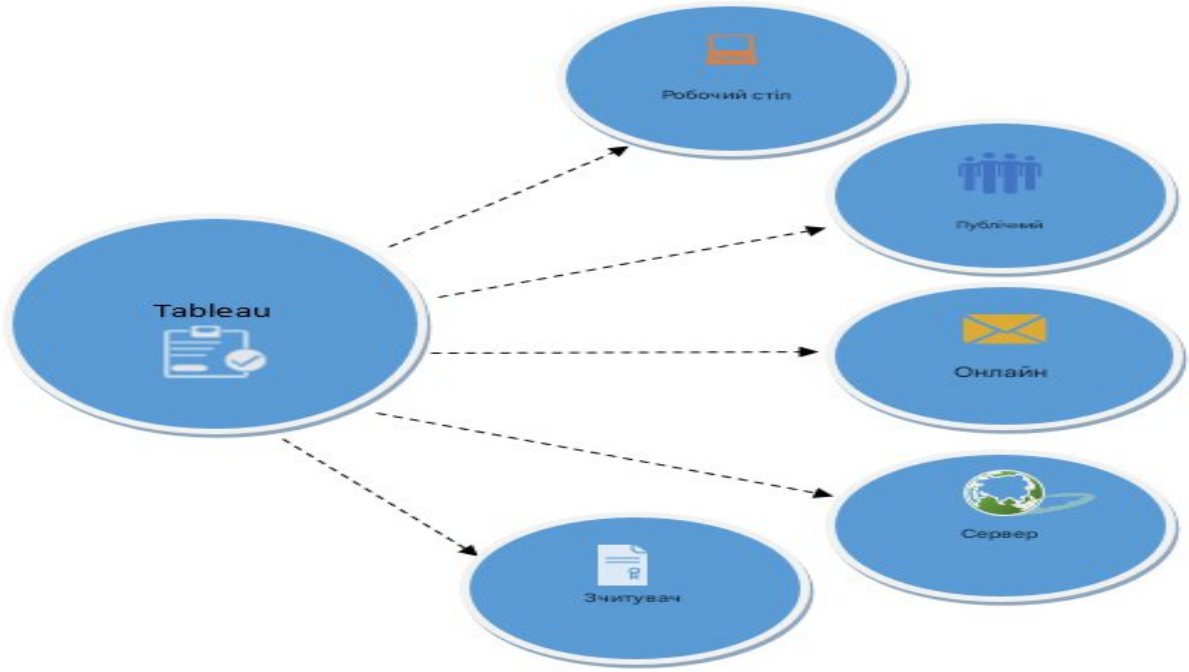

Рис. 3.6. Архітектура Tableau

Для ТОВ «****» застосування BI-аналітики є особливо важливим, оскільки специфіка аграрно-трейдингової діяльності передбачає сезонність руху коштів, значні коливання валютних курсів, багатокомпонентну структуру закупівель, логістичних витрат та контрактних зобов’язань. У таких умовах традиційні методи прогнозування не забезпечують належного рівня точності та швидкості, тоді як BI-системи дозволяють формувати багаторівневі моделі аналізу cash-flow, які автоматично оновлюються відповідно до змін ринкового середовища.

Інтеграція Power BI або Tableau з бухгалтерськими системами (BAS ERP) та з банківськими API створює можливість формування єдиного інформаційного середовища, де відображаються всі операції підприємства: надходження коштів від покупців, оплати постачальникам, розрахунки за валютними контрактами, кредитні платежі, податкові зобов’язання та витрати, пов’язані з логістикою й експортом. Автоматичне завантаження банківських виписок у BI-платформи дозволяє відмовитися від ручного введення даних, знижуючи кількість технічних помилок та скорочуючи час на обробку інформації.

Особливо важливою функцією BI-аналітики є прогнозування руху грошових коштів. Використовуючи алгоритми регресійного моделювання, ковзного згладжування та часових рядів (ARIMA), системи формують прогнозні показники ліквідності на різні горизонти планування - від кількох днів до кількох місяців. Це дозволяє керівництву ТОВ «****» своєчасно оцінювати можливі касові розриви, визначати потребу в залученні короткострокового фінансування, оптимізувати графік платежів і зменшувати ризики затримки розрахунків із партнерами.

Крім прогнозування, BI-аналітика забезпечує комплексний огляд динаміки грошових потоків через інтерактивні панелі управління. На них відображаються ключові метрики: обсяги надходжень і виплат, структура грошових потоків за видами діяльності, показники ліквідності, виконання бюджетів, аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості. Це дозволяє фінансовим менеджерам не лише бачити загальний стан фінансів, але й виявляти аномальні відхилення, прискорювати внутрішній контроль і підвищувати точність управлінських рішень.

Для ТОВ «****» BI-технології мають і стратегічне значення. Підприємство активно працює на міжнародних ринках, використовуючи валютні розрахунки, а тому BI-моделі дозволяють оцінювати валютну експозицію, моделювати вплив зміни курсу на cash-flow та фінансовий результат. Інтерактивні інструменти дають змогу аналізувати структуру валютних залишків, оцінювати ймовірність курсових збитків та визначати оптимальні рішення щодо хеджування.

Таким чином, BI-аналітика стає невід’ємним елементом системи управління грошовими коштами ТОВ «****». Вона забезпечує комплексний підхід до прогнозування, аналізу й контролю фінансових потоків, підвищує прозорість операцій, знижує ризики та сприяє зміцненню фінансової стійкості підприємства. Використання Power BI та Tableau дозволяє підприємству швидко адаптуватися до змін ринку, удосконалювати механізми внутрішнього контролю

та приймати більш обґрунтовані управлінські рішення, що відповідає сучасним тенденціям цифрової трансформації фінансового менеджменту.

Інтеграція бухгалтерської системи з банківськими API (Application Programming Interface) забезпечують автоматичний обмін інформацією між ERP-системою підприємства (BAS ERP, SAP Business One, Oracle NetSuite) та банківськими системами. Це дозволяє:

Автоматично отримувати банківські виписки без ручного введення чи завантаження файлів (API-модулі НБУ та комерційних банків).

Миттєво формувати бухгалтерські проведення, що відповідає вимогам НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» щодо достовірності й повноти реєстрації операцій.[16]

Здійснювати автоматизований контроль відповідності платежів договорам, лімітам, графікам та призначенням платежів (

Посилювати антифрод-захист, завдяки автоматичному блокуванню:

- дублюючих платежів;
- платежів на невідповідні рахунки;
- операцій понад ліміт;
- транзакцій без підтвердних документів.

Забезпечувати наскрізну фінансову аналітику, що є необхідною передумовою ефективного cash-flow management.

Згідно з дослідженням McKinsey, інтеграція бухгалтерських систем з API банків знижує ризики помилок у фінансових операціях на 70–85 %, що значно підвищує якість внутрішнього контролю.

Незмінність, перевірюваність та прозорість фінансових операцій забезпечує Blockchain (рис.3.7.). Його переваги вже активно застосовуються у міжнародних логістичних і трейдингових компаніях та для контролю грошових потоків:

- неможливість редагувати або підмінити фінансову інформацію після її запису;

- повна історія транзакцій, що відповідає вимогам внутрішнього аудиту та ISA 240;
- смарт-контракти, які дозволяють автоматизувати розрахунки з контрагентами за умов «доставка - оплата»;
- зменшення кількості посередників і затримок, що особливо актуально для аграрної логістики.

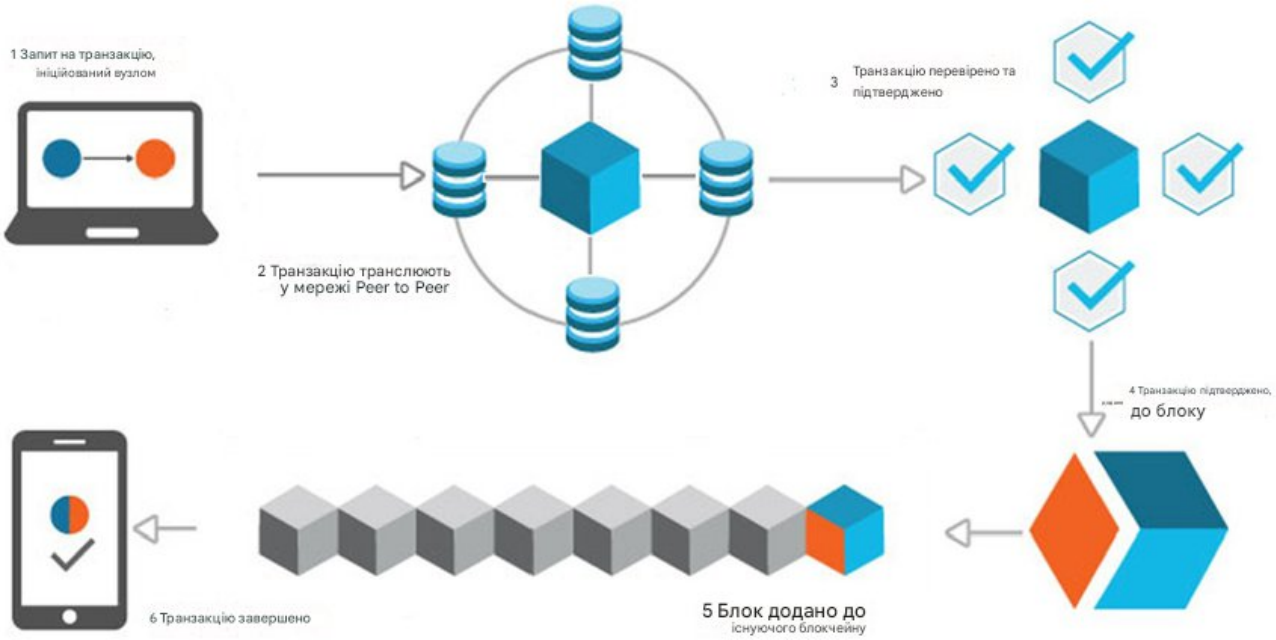

Рис. 3.7. Потік трансакцій в Blockchain

Впровадження цифрових технологій: онлайн-банкінгу, API-інтеграцій, BI-аналітики, штучного інтелекту та blockchain - формує сучасну інфраструктуру контролю грошових потоків, що відповідає вимогам стандартам та найкращим світовим практикам. Застосування цифрових технологій: онлайн-банкінгу, API-інтеграцій, BI-аналітики, штучного інтелекту та blockchain - формує сучасну інфраструктуру контролю грошових потоків, що відповідає вимогам стандартам та найкращим світовим практикам.

Таблиця 3. 3.

Переваги сучасних цифрових технологій у контролі грошових потоків підприємства

№	Цифрова технологія	Основні можливості	Переваги для контролю	Ефект для ТОВ «****»
1	Онлайн-банкінг	Доступ до рахунків у режимі реального часу; виконання платежів; завантаження виписок	Оперативність контролю, прозорість платежів, цифрова історія транзакцій	Прискорення розрахунків, зменшення затримок, підвищення точності операцій
2	API-інтеграції банку з ERP	Автоматичне завантаження виписок; генерація проведень; звірення реквізитів	Зниження помилок, мінімізація ручних операцій, посилення антифроду	Скорочення трудомісткості на 60–80%, підвищення якості обліку
3	BI-аналітика (Power BI, Tableau)	Dashboard; прогнозування cash-flow; аналіз ліквідності	Підвищення прозорості; сценарний аналіз; раннє виявлення ризиків	Поліпшення управління ліквідністю, точність прогнозів до 40%
4	Штучний інтелект (AI)	Виявлення аномалій; прогноз ризиків; аналіз поведінки транзакцій	Усунення шахрайства; контроль незвичних операцій	Зниження внутрішніх ризиків на 30–50%
5	Blockchain	Незмінність записів; смарт-контракти; відстеження транзакцій	Абсолютна прозорість, неможливість підробки	Підвищення довіри до розрахунків, мінімізація маніпуляцій

Застосування сучасних цифрових технологій у процесі контролю грошових потоків створює для підприємств нового рівня можливості щодо підвищення ефективності управління ліквідністю, прозорості фінансових операцій та мінімізації ризиків. Онлайн-банкінг, інтегрований із бухгалтерськими системами через банківські API, забезпечує оперативність доступу до інформації, усуває затримки в обробці даних та значно зменшує ризик технічних помилок. Використання BI-аналітики (Power BI, Tableau) дозволяє підприємству моделювати майбутні грошові потоки, здійснювати сценарний аналіз та своєчасно виявляти тенденції, що можуть вплинути на платоспроможність у короткостроковій та довгостроковій перспективі.

Інструменти штучного інтелекту формують новий підхід до контролю й управління фінансовими ризиками, зокрема завдяки автоматичному виявленню аномальних транзакцій, ранньому оцінюванню ймовірності касових розривів та

попередженню шахрайських дій. Blockchain-технології, у свою чергу, сприяють підвищенню прозорості та надійності розрахункових операцій, оскільки забезпечують незмінність записів і можливість відстеження кожної транзакції в ланцюгу постачання.

Для ТОВ «****» такі технології мають стратегічну цінність, оскільки дозволяють оптимізувати управління грошовими потоками в умовах високої конкуренції, валютних коливань і сезонності діяльності. Вони забезпечують інтеграцію різних внутрішніх і зовнішніх джерел інформації, підвищують якість прийняття управлінських рішень і сприяють зміцненню фінансової стійкості підприємства.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Магістерська робота присвячена комплексному дослідженню теоретичних, методичних і практичних аспектів обліку та контролю грошових коштів на підприємстві, а також розробленню напрямів їх удосконалення в умовах цифрової трансформації фінансової системи. У процесі дослідження було здійснено оцінку нормативно-правового забезпечення обліку грошових коштів, проаналізовано систему бухгалтерського обліку на ТОВ «****», визначено проблемні зони у функціонуванні внутрішнього контролю та сформовано комплекс практичних рекомендацій щодо його покращення.

Розкрито економічну сутність грошових коштів та грошових потоків підприємства, доведено їх ключову роль у забезпеченні ліквідності та фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Систематизовано сучасні наукові підходи до трактування cash-flow та управління ним, проаналізовано національні нормативи [10,30,27], а також вимоги міжнародної практики, зокрема IAS 7 «Statement of Cash Flows». Обґрунтовано методологію дослідження, яка поєднує системний, порівняльний, економіко-статистичний та цифрово-аналітичний підходи.

Вивчено фактичний стан організації обліку грошових коштів та фінансів ТОВ «****». На основі реальних фінансових встановлено, що підприємство працює за умов значної залежності від позикового капіталу, що відображено у високих коефіцієнтах заборгованості. Виявлено критично низькі значення показників ліквідності, зокрема коефіцієнта поточної ліквідності (12,13–18,66 % у 2023–2024 рр.), що свідчить про обмежену здатність підприємства покривати поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів. Дослідження системи обліку засвідчило, що бухгалтерський облік ведеться відповідно до вимог чинного законодавства, однак окремі ділянки потребують підвищення рівня автоматизації, систематизації та внутрішнього контролю. Оцінка системи внутрішнього контролю за моделлю COSO показала недоліки у

сфері контролю платежів, валютних операцій, операцій із корпоративними картками та підзвітними коштами.

Сформовано напрями вдосконалення обліку та контролю грошових коштів. Запропоновано інтегрувати бухгалтерську систему підприємства з банківськими API, що забезпечить оперативне отримання виписок, автоматичне формування проведень та зменшення ручної роботи. Розроблено рекомендації щодо впровадження BI-аналітики (Power BI, Tableau), яка дозволить прогнозувати рух грошових коштів, контролювати ліквідність та здійснювати сценарний аналіз. Запропоновано використання штучного інтелекту для виявлення аномальних операцій, а також blockchain-технологій для підвищення прозорості та захищеності фінансових транзакцій. Розроблена модель подвійного підтвердження платежів і система ключових контрольних точок значно підсилює ефективність внутрішнього контролю та знижує ризики шахрайства.

Загалом результати дослідження підтверджують необхідність цифрової трансформації управління грошовими коштами ТОВ «****». Запропоновані заходи спрямовані на підвищення прозорості фінансових процесів, покращення ліквідності, зміцнення фінансової стійкості та мінімізацію операційних ризиків. Практичне значення роботи полягає в можливості впровадження розроблених рекомендацій у діяльність підприємства, що забезпечить підвищення ефективності системи обліку та внутрішнього контролю грошових коштів.

Удосконалення системи обліку та контролю грошових коштів на ТОВ «****» передбачає комплексний підхід, що поєднує автоматизацію облікових процесів, модернізацію внутрішнього контролю та запровадження сучасних цифрових технологій. Одним із ключових напрямів є інтеграція бухгалтерської системи підприємства з сервісами онлайн-банкінгу через банківські API, що дозволить автоматично отримувати банківські виписки, оперативно відображати рух грошових коштів та зменшити ризик помилок, притаманних ручному введенню даних. Така інтеграція забезпечить повну прозорість банківських

операцій, прискорить обробку інформації та посилить контроль за розрахунками.

Подальшим важливим кроком має стати впровадження BI-аналітики на основі Power BI або Tableau, адже ці інструменти дозволяють будувати прогностичні моделі руху грошових коштів, створювати інтерактивні панелі управління та проводити сценарний аналіз ліквідності. Використання BI-технологій дасть змогу підприємству своєчасно виявляти можливі касові розриви, аналізувати сезонні коливання фінансових потоків та формувати обґрунтовані управлінські рішення. У поєднанні з даними бухгалтерського обліку, банківськими виписками та прогнозами продажів BI-платформи сформують єдиний інформаційний простір для ефективного управління ліквідністю.

Окремої уваги потребує модернізація системи внутрішнього контролю відповідно до моделі COSO. Рекомендується формалізувати матрицю повноважень за всіма видами фінансових операцій, забезпечивши чітке розмежування функцій між ініціатором платежу, контролером та особою, що здійснює остаточне підтвердження. Доцільним є запровадження процедури подвійного підтвердження платежів, яка підвищить рівень безпеки значних транзакцій, мінімізує можливість технічних і навмисних помилок та забезпечить дотримання принципів превентивного контролю. Також варто встановити регулярні цифрові інвентаризації грошових коштів на підставі електронних банківських даних та іншої внутрішньої інформації.

Важливим напрямом удосконалення є контроль за операціями з валютними коштами. Через значну частку валютних операцій у діяльності ТОВ «****» доцільно запровадити автоматизовану систему визначення та обліку курсових різниць, що дозволить оперативно відслідковувати вплив валютних коливань на фінансовий результат та приймати своєчасні рішення щодо хеджування ризиків.

З метою зменшення ризиків шахрайства та підвищення достовірності облікових даних рекомендується використовувати інструменти штучного інтелекту та алгоритми автоматичного виявлення аномальних транзакцій. Такі системи здатні ідентифікувати нетипові платежі, повторювані помилки, порушення лімітів та можливі спроби несанкціонованого доступу, що підсилює загальну ефективність внутрішнього контролю. Використання blockchain-технологій також може забезпечити незмінність записів і підвищити прозорість розрахунків із контрагентами, особливо в умовах роботи з міжнародними партнерами.

Окремо слід приділити увагу оптимізації структури грошових потоків підприємства. Доцільним є поступове скорочення частки короткострокових позикових ресурсів та зміцнення власного капіталу. Покращення управління дебіторською заборгованістю, збалансування графіка платежів, упровадження політики ризик-орієнтованої роботи з контрагентами сприятимуть покращенню ліквідності та забезпечать більш рівномірні надходження коштів упродовж року.

Таким чином, запропонований комплекс заходів формує системний підхід до модернізації обліку та контролю грошових коштів на ТОВ «****», спрямований на цифровізацію фінансових процесів, підвищення прозорості операцій, зміцнення фінансової стійкості та створення умов для ефективного управління cash-flow відповідно до вимог сучасної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент. Київ: НІКА-Центр, 2020. URL: http://economics.opu.ua/files/science/blank_fin_menedgment.pdf
2. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік. 9-те вид. Житомир: ПП «Рута», 2017.
3. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік. Перевидання, доповнене. Житомир: ПП «Рута», 2020.
4. Гуцаленко Л. В., Єпіфанова І. Ю., Ковальчук С. В. Фінанси підприємств. Київ: Центр учбової літератури, 2021.
5. Державна служба статистики України. Фінансова звітність підприємств. URL: https://ukrstat.gov.ua
6. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14
7. Інструкція щодо застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, наказ МФУ №291 від 30.11.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99
8. Малецька О. І. Виробничі запаси як об'єкт бухгалтерського обліку. Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції, ЛНУП, 2022. URL: https://spu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/Conference_accounting_2022.pdf
9. Малецька О. І. Облік і аналіз виробничих запасів сільськогосподарських підприємств. Економіка АПК, 2021, № 4, с. 112–118.URL: http://eapk.org.ua/sites/default/files/2021/EAPK_2021_4.pdf

10. Малецька О. І. Експортно-імпортні операції підприємства: сучасні проблеми обліку. Бухгалтерський облік, аналіз і аудит, 2023, № 2. URL: https://econaudit-journal.com.ua/archive/2023/2/
11. Міністерство фінансів України. Концепція цифрової трансформації бухгалтерського обліку, 2023.
12. Наказ МФУ №73 від 07.02.2013 «Про затвердження НП(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0398-99#Text
13. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Наказ МФУ №73 від 07.02.2013 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13
14. НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів». Наказ МФУ №602 від 10.08.2000 р.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00
15. Національний банк України. Положення про ведення касових операцій у національній валюті №148 від 29.12.2017. URL: https://bank.gov.ua
16. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Київ: КНЕУ, 2021.URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/direction_fin/tereshchenko_fin_diyalnist.pdf
17. Теоретичні основи економічної політики: навч. посібник / П. П. Несененко, О. А. Артеменко, О. Є. Патлатой. Київ: ФОП Гуляєва В. М., 2019. 306 с.
18. Теорія та методологія досліджень економіки: навчально-методичний посібник для здобувачів освітньо-наукового ступеня «доктор філософії» зі спеціальності 051 Економіка усіх форм навчання [Електронний ресурс] / [Упоряд.: Л.В. Проданова]; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси: ЧДТУ, 2020. 134 с.
19. Томчук В. В. Облік грошових коштів при застосуванні електронних форм обліку. Збірник наукових праць ВНАУ. 2016. № 3(69). С. 190-195.
20. Томчук В. В. Удосконалення форми первинних документів обліку грошових коштів. Київ : ННЦ «ІАЕ, 2015. 251с.

21. Халатур С. М. Вдосконалення управління грошовими потоками сільськогосподарського підприємства в умовах фінансової нестабільності. Агросвіт. 2020. № 22. С. 126-131.
22. Фінансовий та управлінський облік на сільськогосподарських підприємствах: підручник / М. Ф. Огійчук та ін.; за ред. проф. М. Ф. Огійчука. 7-ме вид., перероб. і допов. Київ: Алерта, 2016. 1040 с.
23. Шквір В. Д., Загородній А. Г., Височан О. С. Інформаційні системи і технології в обліку та аудиті: підручник. 5-те вид. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. 404 с.
24. Циган Р. М. Чинники удосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками підприємства. Облік і фінанси. 2018. № 3(81). С. 83-97.
25. Яка відповідальність за готівкові розрахунки в більших розмірах, ніж дозволено? Дебет-Кредит. 2020. URL: https://news.dtkt.ua/law/liability/65957.
26. Ясищена В. В. Систематизація основних елементів обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими коштами підприємства. Економічний простір. 2016. № 106. С. 202-210.
27. Chen Y., Huang W., Lin C. Corporate Cash Flow Management in Emerging Markets. Journal of International Financial Management & Accounting, 2022, 33(2), 145–168. URL: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jifm.12148
28. Chen L., Zhao X., Li Y. Digitalization of Financial Control Systems. Journal of Accounting and Economics, 2022.
29. Hassan M., Yilmaz M. Seasonality of Cash Flows in Agribusiness: A Global Perspective. Agricultural Economics Review, 2022, 23(1), 34–51. URL: https://www.eng.auth.gr/mattas/aer/
30. IFRS Foundation. IAS 7 “Statement of Cash Flows”. 2023. URL: https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-7-statement-of-cash-flows/
31. KPMG. Digital Finance Report 2022. URL: https://kpmg.com

32. Kumar R., Singh P. Cash Flow Forecasting and Liquidity Risk in the Digital Economy. International Journal of Finance & Economics, 2022, 28(4), 556–573. DOI: https://doi.org/10.1002/ijfe.2571
33. Kumar S., Singh R. Cash Flow Automation in ERP Systems. International Journal of Finance, 2021. URL: https://www.researchgate.net/publication/391450645_AI-Driven_Cash_Flow_Forecasting_in_ERP_Systems_Integrating_Economic_Indicators_and_Real-Time_Transaction_Data_Using_LSTM-Based_Time-Series_Models
34. López J., Santos M. Cash Flow Volatility and Corporate Stability: Evidence from EU Firms. European Financial Review, 2021. URL: https://www.europeanfinancialreview.com/cash-flow-volatility-and-corporate-stability/
35. Maletska O., Bochko O., Stasyk N., Kuziak V. Modeling of the Impact of Investments on GDP Development in Ukraine. Proceedings of the 35th IBIMA Conference, 2020. URL: https://ibima.org/accepted-papers/35th-ibima-conference/
36. Maletska O., Gnatyshyn L., Prokopyshyn O. POWER BI in Financial Analytics and Accounting. Digital Transformation of Economics and Business Conference, Lviv, 2023. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/123456789/4693/1/PowerBI.pdf
37. DOI: https://doi.org/10.54817/ijafs.2024.221McKinsey & Company. The Future of Digital Treasury Management. 2022. URL: https://www.mckinsey.com
38. Nguyen T. Digital Transformation of Cash Flow Management. Journal of Accounting & Technology, 2023, 15(2), 112–129. DOI: https://doi.org/10.1108/JAT-03-2023-0018
39. PwC. Digital Finance Report 2023. URL: https://pwc.com

40. Samuelson P., Nordhaus W. Economics. 20th Edition. McGraw-Hill, 2021. URL: https://www.mheducation.com/highered/product/economics-samuelson-nordhaus/M9781260771387.html
41. Using the COSO Framework to Establish Internal Controls Over Sustainability Reporting (ICSR). Deloitte, 2023. URL: https://dart.deloitte.com/USDART/home/publications/deloitte/heads-up/2023/coso-framework-for-internal-controls-over-sustainability
42. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/web/labour-market/information-data/earnings

Додатки

Додаток А

Система контрольних процедур за операціями з грошовими коштами на підприємстві

№	Вид операцій	Контрольні процедури	Первинні документи / інструменти	Відповідальні особи	Нормативні акти
1	**Готівкові операції (каса)**	– Дотримання ліміту каси; – Оформлення ПКО і ВКО з підписами відповідальних осіб; – Щоденне ведення касової книги; – Своєчасне здавання виручки; – Інвентаризація готівки; – Розмежування обов’язків касира та бухгалтера.	ПКО, ВКО, Касова книга, Авансові звіти	Касир, бухгалтер, фінансовий директор	Положення НБУ №148; Наказ МФУ №879; Закон №996-XIV
2	**Безготівкові операції (поточні рахунки)**	– Щоденна перевірка банківських виписок; – Контроль подвійної авторизації платежів; – Зіставлення виписок з даними BAS ERP; – Обмеження доступу до інтернет-банкінгу; – Затвердження платежів керівником.	Банківські виписки, платіжні доручення	Бухгалтер з банківських операцій, фінансовий директор, керівник	Закон №996-XIV; Наказ МФУ №291
3	**Валютні операції**	– Перерахунок валютних залишків за НП(С)БО 21; – Контроль курсових різниць; – Контроль правильності SWIFT-платежів; – Аналіз валютних	Банківські виписки в інвалюті, SWIFT-повідомлення	Бухгалтер, фінансовий менеджер, директор	НП(С)БО 21; Митний кодекс; IAS 21; IAS 7

№	Вид операцій	Контрольні процедури	Первинні документи / інструменти	Відповідальні особи	Нормативні акти
		ризиків; – Перевірка відповідності контрактів.			
4	**Операції з корпоративними картками**	– Перерахування коштів під звіт на 372 рахунок; – Контроль підтвердних документів; – Перевірка звітів працівників; – Лімітування витрат; – Контроль цільового використання.	Авансові звіти, банківські виписки, фіскальні чеки	Бухгалтер, підзвітна особа, керівник	Постанова КМУ №841; Закон №996-XIV
5	**Кошти в дорозі (333 рахунок)**	– Контроль своєчасної інкасації; – Зіставлення квитанцій банку та записів у BAS ERP; – Перевірка інкасаційних маршрутів; – Облік затриманих зарахувань; – Щоденний контроль залишків.	Квитанції банку, інкасаційні реєстри	Касир, бухгалтер, фінансовий директор	План рахунків (Наказ МФУ №291); Положення НБУ №148
6	**Платежі постачальникам та взаєморозрахунки**	– Зіставлення рахунків і актів виконаних робіт; – Перевірка підстав для оплати; – Узгодження сум з фінансовим менеджером; – Контроль заборгованостей у BAS	Рахунки, акти, договори, виписки	Бухгалтер, фінансовий менеджер	Закон №996-XIV

№	Вид операцій	Контрольні процедури	Первинні документи / інструменти	Відповідальні особи	Нормативні акти
		ERP.			
7	**Отримання та погашення кредитів**	– Перевірка графіків платежів; – Контроль руху за кредитними лініями; – Аналіз процентних витрат; – Зіставлення умов кредитних договорів.	Кредитні договори, виписки, графіки	Фінансовий директор, бухгалтер	Закон №996-XIV; НБУ регуляції
8	**Фінансова звітність щодо руху коштів**	– Контроль коректності перенесення залишків; – Узгодження Балансу і Звіту про рух коштів; – Перевірка відповідності операцій рахункам 30, 31, 33; – Автоматизований контроль BAS ERP.	Баланс, Звіт про рух грошових коштів	Головний бухгалтер, фіндиректор	НП(С)БО 1; IAS 7; Закон №996-XIV